

VESTNIK

NOTICIERO

Ob 30-letnici vetrinjske tragedije

9-10

1975

XXVI

LIANA

VESTNIK je glasilo slovenskih svobodnjakov, vključenih v ZDSPB. Izdaja ga konzorcij. Predsednik Bogumil Pregelj, Ramón Falcón 4158, Buenos Aires. Ureja uredniški odbor. Naslov uredništva in uprave: Ramón Falcón 4158, Sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) es el informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. Editor y redactor responsable: Bogumil Pregelj, Ramón Falcón 4158, Sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) is the voice of slovenian anticommunist veterans.
Ovitek: arh. Jure Vombergar

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 1.211.703 — 11-9-73

PREJELI SMO V OCENO:

France Kunstelj, **Butara** — Novele in črtice, Buenos Aires 1975, izšlo kot 93. publikacija Slovenske kulturne akcije. Broširano 80.—, vezano 100.— pesov, za inozemstvo cene pri izdajatelju. — Uredil Tine Debeljak, ovitek Ivan Bukovec. — Spremna beseda: „K tisku knjige je prispeval domobranec v Argentini v počastitev spomina svojega kurata ob tridesetletnici njegove smrti.“ Uvodna beseda: pisatelj Karel Mauser.

Aleksander Solženicin, **Odrpto pismo voditeljem Sovjetske zveze**, izšlo v Evropi; naroča se pri Mohorjevi v Celovcu, Viktringer Ring 26, A - 9020 Klagenfurt (Celovec) — Avstrija; Cena 35.— avstrijskih šilingov odn. protivrednost v drugi valuti.

Naročnina za leto 1975: za Argentino 50,00 pesov; za Južno Ameriko tri dolarje; za ZDA, Kanado in Evropo pet dolarjev. Za letalsko dostavljanje doplačati 4 dolarje.

Soborcem in naročnikom v Argentini: članarino in naročnino lahko poravnate v Dušnopastirski pisarni.

VESTNIK-NOTICIERO

XXVI — 9-10 — 21. 9. 1975

Habla el mons. Bonamín

“He aquí la muerte de un coronel. Es un hombre que de antemano ofreció su vida. Desde que entró al Colegio Militar y aceptó la carrera militar con todas sus consecuencias hizo como un voto de aceptación de la muerte. El juró, si era el caso, dar la vida en defensa de la bandera”.

“Su muerte es muerte de amor, como lo es ésta de los oficiales, suboficiales y conscriptos que han muerto en acción de guerra en Tucumán. Son muertes que tienen una finalidad trascendente”.

“Cuando hay derramamiento de sangre hay redención. Dios está redimiendo mediante el Ejército Argentino la Nación Argentina. Mucha traición. Hay mucha desvergüenza. Mucho y en todos los niveles. En los más superiores. Hasta el punto de avergonzarme. Todo eso hay que pagarlo, compañero. Todo eso hay que expiarlo delante de Dios. Sobre todo, cuando el delito, la debilidad, la entrega, la traición, está arriba”.

“Por una parte debe alzarse lo que está tan caído y que bueno es que sean los primeros en alzarse los militares. Que se pueda decir de ellos que es una falange de gente honesta, pura; hasta ha llegado a purificarse en el Jordán de la sangre para poder ponerse al frente de todo el país hacia grandes destinos futuros. Le toca sufrir por lo que los demás gozan. Les toca velar con las armas en la mano los festines de los corruptos que gozan de la vida gracias a que otros les defienden las fronteras físicas, geográficas, morales, para que no se los moleste en sus convites”.

“Yo venero a este Ejército Argentino. Yo estoy orgulloso de este Ejército Argentino. Yo sé que es un motivo, es un argumento, que surge ahí del altar, lo que le está pasando al Ejército Argentino. Pido a Dios que él, el Ejército, lo advierta, y lo acepte generosamente como hay cuantos que lo aceptan”.

“Quién no se estremece al ver a esos chicos que saben, los del 4º año, que el año que viene van a ir a Tucumán. Y lo aceptan”.

“Esa sangre es pura, la quieren ofrendar a la Patria. Estamos viviendo horas de grandeza increíble en el Ejército Argentino, verdaderamente orgullo de nuestro país”.

VUK RUPNIK – MRTEV

Kot blisk se je raznesla novica — ne samo po Argentini, ampak po vseh kontinentih, da je Vuk podlegel zavratni bolezni. Padel je vojak, častnik in zlasti prekaljen zaveden Slovenec. Kdo v ideološki emigraciji ga ni poznal? Vsi brez izjeme in zlasti tudi slovenska mladina. Vsi smo videli v njem vzor poštenjaka in idealista ter odličnega poveljnika. Mož, ki je s svojimi domobranci bil zadnjo bitko druge svetovne vojne na evropskih tleh! Po dobro pripravljenem načrtu je udaril na boljševiške titove bande, ki so zasedle most na Dravi, da bi preprečile umik desetstisočim civilnih beguncev in seveda tudi slovenske narodne vojske, na področje, ki so ga zasedli „zavezniki“.

Odprl je pot v svet vsem, ki so izbrali svobodo pred suženjstvom, resnico pred lažjo, mir pred ropom, požigom in umorom, ter vero pred brezboštvom. Njegova zasluga je, da razseljeni po vseh kontinentih — in še posebej mladina — tako visoko dvigamo neomadeževano slovensko narodno zastavo ob vseh slovesnih prilikah skupaj z zastavami velikih narodov.

Ni ga med nami njemu enakega v neizmerni ljubezni in spoštovanju slovenske narodne zastave. Pri vseh organizacijah, ki jih je ustanovil, je bila njegova prva skrb — zunanji znak — narodna zastava.

Pokriti z našo največjo svetinjo so počivali njegovi zemski ostanki v Slomškovem domu in ta ga je tudi spremljala ves čas veličastnega pogreba do jame, v katero so ga položili. Ogromna množica rojakov, in zlasti mladina se je vključila v pogrebni sprevod, ko so ob zvokih domobranske koračnice borci dvignili njegovo krsto.

Ko je bil pred leti proglašen naš narodni praznik tudi za dan zastave, je bil nad vse srečen, da je ta pobuda prišla ravno iz organizacije borcev v Argentini, ki jo je on ustanovil.

Tebi, dragi poveljnik, ki si kot vojak od prvega trenutka dalje pa do zadnjega diha stal neustrašeno na okopih, branil narod in njegove svetinje, njegovo premoženje in obstoj — iskrena zahvala! Točno tak si bil, kakor te je tvoj narod potreboval in hotel. Nikdar ga nisi izdal! Zato pa: dokler bo narod stal pod Triglavom in po vsem svetu, ime Rupnik ne bo izginilo iz ust in knjig. Služil boš kot zgled nesebične ljubezni do naroda in očetnjave, za zgled vsem rodovom, ki prihajajo za nami.

Ti si zdaj že skupaj s svojim velikim očetom in s svojimi borci — izdanimi in zverinsko telesno uničenimi.

Ko si blodil pred smrtjo, si videl naše nikdar premagane bataljone v strumnih vrstah prihajati tebi nasproti in tvoja glasna izjava je bila, da boš zdaj tudi sam marširal z njimi.

Tvoj in naših mrtvih, pobitih ter poklanih idealistov pohod naj ne neha, dokler rdeča zvezda ne bo zatonila našemu narodu in se bo spet dvignilo

sonce zlate svobode. Takrat bo ponesla naša zavedna mladina tvoje zemske ostanke narodu samemu v naročje.

Do takrat pa počivaj v miru v argentinski zemlji, veliki poveljnik, hrabri borec in neizmeren slovenski idealist!

Soborec

ZVEZA DRUŠTEV SLOVENSКИH PROTİKOMUNISTIČNIH BORCEV

Cleveland, 22. avgusta 1975

Spoštovana gospa

Zinka Rupnik

Danes sem iz pisma gospoda Smersuja zvedel za smrt Vašega moža. Ni še tako dolgo, ko sem mu preko g. Smersuja sporočil svoje pozdrave in mu želel povedati, da sem se ga vsak dan spominjal v svojih molitvah. Sam hudo zadet od bolezni sem dobro čutil tudi križ Vašega moža in prav tako Vašega.

V imenu glavnega odbora Zveze društev slovenskih protikomunističnih borcev izrekam Vam in vsem Vašim globoko sožalje. Vukovo ime je bilo med vsemi borci visoko spoštovano in bodite prepričani, da je v molitvi vseh naših članov. V nedeljo, 7. septembra, ko poromamo člani clevelandskega društva slovenskih protikomunističnih borcev k Žalostni Materi božji v Frank, Ohio, kjer vsako leto še posebej molimo za vse mrtve Slovence, posebej še za mrtve protikomunistične borece, se bomo Vašega moža še posebej spomnili pri sveti maši.

Naj Vas tolaži zavest, da je Vukovo ime v srcih Slovencev zapisano z blagimi črkami in da ga je Bog po tolikem trpljenju pričakal z veliko milostjo.

Sprejmite tudi moje osebno sožalje. Lepega srečanja na Slovenski prištavi še nisem pozabil.

Z iskrenimi pozdravi

Vaš vdani

Mauser Karel l. r.

Ob smrti velikega poveljnika je DSPB Buenos Aires položila k njegovi krsti venec z napisom: Vzornemu poveljniku slovenskih domobrancev — Vestnik. Starešina Slavko Urbančič in soborec Miha Benedičič pa sta krsto prekrila z društveno zastavo, ki ga je spremljala do groba. Ob pogrebu je v imenu borcev Vestnikovcev govoril Miha Benedičič.

Komunistična teorija in praksa

Komunisti polagajo veliko važnost na to, da se praksa strinja s teorijo, ker to skladje smatrajo za kriterij resnice in najboljše potrdilo pravilnosti kakšne teorije. Zgodovina dokazuje, da je šla komunistična praksa po docela drugih poteh kot bi jih morala hoditi po „znanstvenih“ teorijah dveh največjih utemeljiteljev marksizma, namreč Marxa in Engelsa. Zlasti pa se v današnji Sovjetski Zvezi dogaja prav nasprotno od tega, kar so napovedovali marksistični teoretiki. Po sodbi njih samih je torej s tem dokazana zmotnost nauka, ker ga je sploh nemogoče uresničiti.

Marksizem je napovedal, da bo socialna revolucija in zlasti podržavljenje vseh proizvodjalnih sredstev prineslo veliko blaginjo, ki se bo potem neprestano večala. Komunisti so imeli in imajo še v Rusiji popolno oblast, da so lahko spremenili gospodarske in socialne pogoje popolnoma v skladu s svojimi teorijami in načrti. Kaj so dosegli v 50 letih svojega načrtnega ustvarjanja nove družbe? So doseženi uspehi v kakšnem sprejemljivem razmerju z milijonskimi žrtvami človeških življenj in trpljenja, ki so ga naložili svojemu ljudstvu? Je res sovjetski delavec osvobojen izžemanja?

Izrabljanje človeka po človeku je baje odpravljeno. V Rusiji ni nobenih zasebnih podjetnikov več, ki bi mogli vzeti v svojo službo kakšnega človeka. Noben obrtnik ne sme imeti pomočnika, noben kmet hlapca — vse to je bilo izžemanje človeka po človeku, ki mu je marksizem hotel narediti konec. Sicer pa tudi samostojnih obrtnikov in kmetov ni več. Dovoljeno je le izžemanje človeka po silnem državnem stroju in po komunistični partiji. Država je edini podjetnik in zato tudi velekapitalist, kot ga nobena kapitalistična država ne premore.

In kako praktično je urejeno tudi vse ostalo v tej novi družbi! Policija, sodišča in zapori so popolnoma v rokah edinega kapitalista. Tako se vsa morebitna nasprotja med tem velekapitalistom in njegovimi delavci ter uradniki zlahka „urejajo“. Vprašanje plače in delavskega časa se reši enostavno od zgoraj. Stavke so nemogoče, nasprotno se „prostovoljno“ uvajajo stahanovske metode ob navdušenem pristanku tiska in ostalih družbenih občil, ki so seveda tudi brezizjemno v rokah edinega podjetnika. Kdor se ne ukloni, je „ljudski sovražnik“, in mora zato v Sibirijo na prisilno delo, ki ga država tudi potrebuje. In kljub vsemu temu so vsi Sovjeti s svojimi oblastniki 99% zadovoljni, kot pokažejo nezmotno vse volitve.

Če so tako vsi enih misli in enega srca, bi človek mislil, čemu toliko koncentracijskih taborišč in zaporov, v najnovejšem času tudi psihiatričnih klinik, kjer prevzgajajo eminentnejše sovjetske državljanke. Teško si je razlagati, zakaj potem tolik strah Sovjetske Zveze

pred vsakim vzhodnim časopisom, vsako knjigo, pred radijskimi oddajami zahodnih držav? Če gre v Rusiji vsem tako dobro, potem bi mogla poročila iz kapitalističnih držav, kjer so baje delavci še pravi sužnji in se vsem dosti slabo godi, ugledu boljševiškega raja samo koristiti? Tako bi navaden človek mislil!

Posebej ne sme ruski delavec zvedeti, koliko zasluži kapitalistični delavec in kakšni so socialni zakoni za njegovo zaščito in kako delavski sindikati z vedno večjim uspehom branijo delavske interese, medtem ko se v komunističnih deželah godi ravno nasprotno. Saj do pred nedavnega sovjetski državljani niso smeli brez posebnega dovoljenja zapustiti svojega domačega kraja. Prav kot sužnji. Absolutna oblast voditeljev aparata nad življenjem in smrtjo svojih državljanov kaže na najstrašnejše suženjstvo, ki ga je človeštvo kdaj doživelo.

Zaključek je jasen: če praksa kaj dokaže, potem dokazuje prav to, da je komunistična teorija v bistvu napačna in zgrešena. Da bo to še bolj vidno, shematično primerjajmo komunistično teorijo in prakso:

TEORIJA

1. Komunizem sledi dialektično naj višji obliki kapitalizma.
2. Stopnje razvoja bi morale biti: visoki kapitalizem — socializem — komunizem.
3. Takojšnje izenačenje vseh plač.
4. Iste pravice za vse (brezrazredna družba) — svoboda.
5. Vse za delavca!
6. Počasno odpravljanje države, policije, vojske.
7. Razširjanje komunizma v kapitalističnih deželah po nujnih gospodarskih zakonih (obubožanje).

PRAKSA

Komunizem se more uveljaviti samo v slabo razvitih agrarnih deželah.

V Rusiji je ravno nasprotno: iz začetnega komunizma oz. poskusa, smo prišli do državnega kapitalizma.

Vedno večja razlika v plačah. Razlika med plačo tovarniškega direktorja in navadnega delavca je v ZS SR večja kot v ZDA.

Uredno velika neenakost med funkcionarji vseh vrst (zlasti partijci) — delavci in kmeti — milijoni prisilnih delavcev — diktatura.

Vse za državo!

Zmeraj večji državni stroj, policija, vojska. Brez števila uradnikov.

Komunizem se širi le z vojaško silo in z lažno propagando in proti volji delavcev, ki so morda imeli srečo, da so videli sovjetski „raj.“

8. Skok v kraljestvo svobode.

Povratek v najbolj brutalne oblike suženjstva in primitivnosti.

9. Delavci vseh dežel združite se!

Onemogočenje vsakega stika ruskega delavca od ostalega delavskega sveta.

10. Dvig življenjskega standarda delavnega ljudstva s podražavljanjem proizvodjalnih sredstev.

Dejanski življenjski standard je v Rusiji danes komaj 20—40% standarda „kapitalističnih“ dežel.

Vsi ti „uspehi“ predstavljajo ravno nasprotje tega, kar so si delavske množice obetale. Sovjetska Rusija in druge države za železno zaveso, ki so šle po poti strogega komunizma, so svetu jasno dokazale, da komunizem ni pot do socialne pravičnosti in do resničnega osvobojenja človeka.

A. K.

Karel Mauser

V VETRINJU SI DOZOREL V ČLOVEKA

DNEVI TEKO IN LETA TEKO. Preteklost se odmika in pušča za seboj sledove, spomine. Lepe in težke. Stare rane se celijo, to in ono vstaja v drugji loči. Kar smo nekoč gledali z bolečino in s solzami, to danes blagoslavljamo. Ljudje smo, šibki in nestalni. Prav zato je čas, ki briše ostre sence in deli svetlobo na vse, tudi na tisto, kar smo nekoč videli v temi.

Naj ne bodo to grenki spomini! Grenko je samo tisto, kar je brez cene preteklo. Vse pa, kar je pustilo za seboj zlat prah, je neznanske vrednosti za vse, ki so izkusili vetrinjsko trpljenje. Naj nam bo čas, ki je za nami, vodnik in veliki kažipot!

Zgodilo se je že, da je sodišče izreklo krivo sodbo in usmrtilo nedolžnega. Po smrti nedolžnega pa je prišla resnica na dan.

Zgodilo se je že, da so tisoče po krivem obsodili na smrt. Na dan je prišla resnica, toda sodniki molče. Prevelik je zločin.

Z lažjo so tiste dni nalagali slovensko kri na kamione v Vetrinju. Slovenska preprostost je verjela tujčevi hinavščini. Za skledo leče so prodali tuja življenja.

S petjem je šla mladina na kamione. Robci so vihrali, vriski so odmevali čez Vetrinjsko polje.

Kamioni so brneli, žene, dekleta in otroci so strmeli za odhajajočimi. Grede, da jim pripravijo srečo. Veliko srečo, ki bo končala to pusto življenje.

Vetrinjska cerkev je zrla za odhajajočimi...

Ne v Italijo, v Pliberk in Podrožčico so vozili ljudi. In v Pliberku in v Podrožčici je čakala smrt nanje. Od tam je vlačila svoje žrtve v Teharje in Št. Vid. In od tam na vse kraje. V kraške globače in jame, v jaške in rove. Tujčeva hinavščina in domača podlost sta si podali roko. Ni danes čas, da bi kdo mogel premeriti ves zločin. Čas sam, ki je največji zaveznik pravice, bo nekoč pokazal vse v pravi luči. Ne bodo ljudje sodili tega dejanja, zgodovina ga bo sodila. Zaman je vsako odrivanje. Kakor so tiho grobovi ob Dravi tam ob Liencu in Špitalu, in vendar kriče, tako kriče vsi grobovi po kraških gmajnah, pa tistih neznanih jamah, ki jim nihče ne ve imena.

Čas teče. Nihče ga ne ustavi. Tisti, ki so ubijali, bi danes radi videli, da bi se to ne zgodilo. Kri se namreč ne da izprati. Kri, četudi je sprhnela pod zemljo, postavlja mejo do neba. In dokler bodo postavljali take meje, dotlej življenje ni mogoče. Zločini niso podstava za pošteno življenje. Če si ubijal v belih rokavicah, si zločinec in če si ubijal kot prostaški človek, si ubijalec.

Čas je naš veliki maščevalec, ne mi! Čas sam bo zrešetal narode. „Mane, tekel, fares“ se piše za mnoge.

In Tisti, ki te besede piše čez svet, je doma tudi v vetrinjski cerkvi. Ta je tedaj videl in pretehtal vsakega, ki je odhajal. In Ta bo, ki bo zahteval visoko ceno za vsako kapljo po nedolžnem prelite krvi.

Kamioni so utihnili in na Vetrinjskem polju so ostale žene, dekleta in otroci. Rab je požrl tisoče, domovina deset tisoče.

Za smrt.

Še otroci so utihnili, ko je prišel glas. V črno so se oblekle žene. Vetrinjska cerkev je pila molitve.

Slovenski Katyn je bil zasut...

Slovenski človek v Vetrinju pa je dozorel. V eni noči. Iz otroka, ki je verjel vsako besedo, je zrasel v moža. Danes slovenski človek verjame samo še v dejanja. Ne več v besede.

Ob največjem smo veliki. Ne meri se namreč veličina po ozemlju, tudi ne po denarju in po zvezah. Veličina je v dozorelosti, je v volji. V Termopilski soteski smo padli zato, da pridemo v zgodovino. So narodi v zgodovini, toda mnogi tako kakor Neron, ki je za to ceno dal zažgati Rim. Mi smo se prerili v zgodovino z voljo in bomo v njej ostali.

Ko bi si podali roke in šli. Ne z ladjo, ne z avionom, temveč peš, kakor se gre na božjo pot. Kam? — V Vetrinju.

Bosi, razkritih glav in s sklenjenimi rokami.

Tako se hodi na božjo pot.

Iz Amerike, Argentine, Kanade in Avstralije. V dolgih vrstah, molče, z molitvijo v srcu. Naravnost v vetrinjsko cerkev, da zapojemo bilje. Po biljah poiščemo prostore. Kje si imel svoj šotor iz vej in listja? Poišči ga, tu si dozorel v človeka. Tu je stal voz, ki je dajal streho Barbki, ki je umrla

v taborišču. Tam si stal in gledal domov. Tu si jokal, ker se je življenje razklalo in je ostala živa krivica. Tu so nakladali kamione s slovensko krvjo. Še vidiš kolesnice, pesem mrtvih še visi v zraku. Mahanje robcev plava še vedno nad poljem.

Zdaj vsi pušpanove vejice v roke in pojdimo kropit! Ti v Teharje, ti v Trbovlje, ti v Kočevski Rog. Deset tisoč pušpanovih vejic in kropit. Brez joka kropimo. Z jokom kropimo samo mrliče.

Iz jam in rogov, iz zasutih strelskih jarkov odgovarjajo. Iz Dobropolj, iz Žužemberka, iz Vrhnike, iz Ribnice in Lašč, od vsepovsod... Vsi se poznamo. Z nami so peli, z nami trpeli, z nami hodili v vetrinjsko cerkev.

Nad zemljo in pod njo ni velikih razdalj. Vode, ki spirajo lobanje in kosti, se zbirajo na soncu in v meglicah romajo v višavo. V dežju se vračajo na zemljo. In v tem dežju je slovenska kri, slovenski mozeg. V tem dežju hodijo na Vetrinjsko polje vsi, ki so odšli v trboveljske jaške in v kočevske jame.

Vodnjake polni ta dež in semena kali. V roke ga love otroci.

Ko bi si podali roke in šli. Na Vetrinjsko polje, v vetrinjsko cerkev. Tam si dozorel v človeka. Ne pozabi!

Trideset let njihovega molka in glas naše pesmi

Spremna beseda ob Spominskem koncertu Buenosaireškega Slovenskega Okteta — 14/6/75 (Člani: Prva tenorja: Rok Fink, Janez Zorec; druga tenorja: Gregor Batagelj, Janez Rode; prva basa: Janez Mežnar, Tone Mežnar; druga basa: Janez Marinček in Ivan Fajfar).

Več kot trideset let je minilo, kar je na ustnih enega ali drugega našega boreca za vedno zamrla tista „Kaj nam mar je smrt!“ in trideset let je, odkar je strašni molk dvanajstisočev pokril Slovenijo. Nekaterim med nami se zdi, da je od tega komaj nekaj tednov, tako je še vse živo pred nami, našim mladim pa so tisti črni dnevi nekje v davnini — a nocoj se jih oboji spominjamo, zbrani v jesenskem večeru tu sredi velikega mesta. Prisluhnili homo starim pesmim o fantih in možeh, pradedih naših, ki so v davnih časih umirali na bojišču, prisluhnili pa tudi pesmi naših bratov in očetov, ki so dali življenje v najbolj grenkem boju, kar jih zgodovina našega naroda pozna, pesmi, ki je kakor komaj odzvenela... Že stoletja pred Doberdobom je moral kak naš neznani pevec objokovati svoje padle in gotovo bo tudi še stoletja po Kočevskem rogu kak pevec

zapel žalostinko — saj noben narod, ki po božji volji hodi skozi čas, ne more reči z gotovostjo, da je že vseh štirinajst postaj njegovega križevega pota za njim.

Vedno je človek vedel: nihče, ki pade za svojo idejo, v resnici ni umrl; on samo od drugod in drugače poraja novo življenje. Toda naš rod in pa rod, ki prihaja, moreta bolj kot so pa rodovi pred nami, naravnost otipali, kako naš narod začenja črpati novih sil prav iz svojih mrtvih. Kdo, ki se sredi hrupnega sveta le za hip ustavi v samem sebi, ne začuti, da so nam naši mrtvi boreci v vstajenje in za smrt? Kdo ne ve, da bi mi tudi sicer morda živeli, da pa zaradi njih živimo polneje? Pa tudi: kdo ne vidi, da je zaradi njihove smrti v marsikakem nekdanjem sovražniku zaživela resnica, ko je v teh letih več ko enemu padla mreča z oči, in kdo ne vidi, da so zaradi njihove smrti prav krivci pobojev čeprav še vedno nad zemljo, zgolj živi mrličji?

V nocojšnji pesmi se prepletata grenka žalostinka in strumna koča. Vse nas pa spominja njih, ki jih ni več med nami. Toda ta žalost ni ubijajoča. Melodija res stiska srce, a ne toliko, da duh ne bi mogel izgrebsti iz besedil skrito večno resnico. In ko se ob njej zamislimo, je prav, da si posebno še v dnevu, kakršen je danes, odkrito pogledamo v srce: „In kako je z nami, zdaj po tridesetih letih?“

Ko molimo za svoje mrtve in Bogu darujemo „rodne domačije častni sad“, daleč od njihovih grobov, „ker prekrit je bratov greh“, kaj nam pove misel: „Naj zvestoba in molitev naša izprosita jim večni mir“? Ne zvestoba sama! Niti molitev sama ne! „Zvestoba in molitev“. Kajti nič ne pomeni zvestoba, kadar ni za njo preko Boga stika z njimi, katerim smo zvesti. A tudi nobena molitev ne pomaga, če jim istočasno nismo zvesti. Ali se tega zavedamo?

Kaj nam pomeni „domovina“, to je očetnjava — ali kakor so stari pravili „očetnina“, „očevina“, „očina“ — zemlja na kateri so se rodili naši očetje? Kaj čutimo, ko pojemo: „Zanjo hočemo umreti, zanjo hočemo živeti“ ali „Črna zdi se manj gomila, le da svobodna si ti“?

In v samotnih pogovorih s seboj ali sredi glasnih srečanj z rojaki, se še ponosno zravnamo, bi še vedno znali tudi mrtvim mirno pogledati v oči ob njih klicu: „Srca mrtva govorijo, ne pozabite nas nikdar!“?

Predvsem pa, ko se kdaj sprašujemo, doklej še ta borba, ko smo daleč od zemlje, katero so naši predniki pojili z znojem in krvjo in v kateri ležijo kosti naših mrtvih, ali še vedno — danes morda tišje, toda z mirom, ki bolj kot vse drugo govori, da trdno stojimo na naši poti — odgovorimo: „Naša borba zato je sveta, dokler gruda ni oteta!“?

Samo če tako odgovorimo, ima namreč smisel spominjati se naših mrtvih, ima smisel obujati staro žalost. Ne zaradi žalosti same, ampak ker iz nje lahko kakor iz stare dragocene čaše pijemo okrepujoče sokove.

Do kdaj borba — ve samo On. On, ki je odločil, da je v strašnih urah Njemu in narodu tisoče zvestih src nehalo bít in da tisoče drugih src v

trpljenju živi naprej. Mi vemo eno: Naša borba zato je sveta, dokler gruda ni oteta.

Vse ostalo je sicer lahko glasna beseda, celo lepa beseda, a — prazna beseda.

— — —

Pesem prehaja iz roda v rod kakor kri. Pevec, ki je pesem prejel in jo pretoči naprej, je kakor človek, ki si ni iz strahu pred življenjem in borbo prerezal žil, ampak ki to pesem pogumno nosi v svojem srcu in grlu naprej. Zato ko gledamo življenje našega naroda, vidimo, da je že daleč človek, ki je prvi v našem jeziku zapel o fantih, ki na vojsko pojdejo — a vemo, da je še dalje od nas oni v bodočnosti, ki bo še vedno pel „Oče, mati...“ Tudi mi smo člen v verigi, nocoj v pojoči verigi pojoči člen, in ne iz zvestobe do dedov in naših mrtvih, ne iz ljubezni do teh, ki prihajajo za nami, nimamo pravice te verige pretrgati. Pa čeprav je kdaj težka! Vse ima namreč svoj smisel in nekaj, kar nam je po očetih in materah bilo s tako ljubeznijo dano v srce, ni moglo biti ustvarjeno od Boga kot da je le hipna dobrina.

Pesem morda res ni najvažnejši steber, na katerem sloni slovenski grad skozi stoletja. Toda je steber in če se zruši ta, ne vemo, kaj vse se še zruši z njim. Morda prav zato narodi, katerih eksistenca ne more biti odvisna le od števila topov, tako strastno ljubijo svojo pesem.

Pesem je zato vse kaj drugega kot samo lepa melodija. Pred več kot pol stoletja je ob mrtvih v prvi svetovni vojski zapel naš pesnik-general: „Mrtvi v nas so pokopani, mi smo njih nagrobni križ“. A kakor je nagrobni križ *vidno* znamenje, ki naj spominja na počivajoče pod njim, tako naj bo naša pesem *glasen* spomenik v nas pokopanim borecem.

Naj ta glas nikdar ne utihne!

Ni nujno, da to našo pesem sliši množica v svetu okoli nas! Toda v nas naj ne utihne.

Nocoj bo iz osmih grl zaslišati kdaj tiho tožbo, kdaj smrtno tesnobo in kdaj prezir smrti. Ti mladi pevci, povečini že rojeni v svetu, preko naše pesmi še bolj poglobljajo svoje korenine. Nocoj s svojimi glasovi častijo spomin padlih. Nekateri med njimi so s krvjo povezani z mrtvimi, ki jih ta večer častimo, drugi le z zvestobo svojih očetov mrtvim prijateljem — a vsi so že iz novega, v svetu zraslega rodu. To je rod Sloveniji zvestih sinov, deželam, v katerih živijo, ne le vdanih, ampak zvestih in zanesljivih podanikov, svetu v nemirnih dneh trdnih opornikov. Ta novi rod je kakor drevo, ki bohotno širi svoje veje preko sveta, a ki srka moč iz starih domačih *trdnih* korenin. Je izraz zvestobe, ki edina more roditi v človeku ponos in čast. Dvoje, brez česar se ne da z dvignjeno glavo iti skozi življenje.

Zato „nocoj je en lep večer“, kljub črni žalosti.

Zorko Simčič

Bili so borci, bili so Kristusova fronta

Na Spominski proslavi Zveze slovenske mladine, 17. maja, v farni dvorani pri Sv. Vidu je imel inž. Jože Likozar globok in tehten govor. Naj ostane zapisan kot dokument dobe, da ne bo izzvenel v pozabo, in kot beseda mladine v zdomstvu ob 30-letnici.

Slovenke in Slovenci!

Kakor da je pomlad, ki ozeleni naravo, prinesla duha in novega navdušenja tudi v nas, se je v preteklih mesecih zganila vsa slovenska skupnost. Zvenela je beseda preko radia, govorilo je časopisje ter pričalo, da človek ne more prav doživljati in spoznavati sedanjosti, če je ne osvetli z lučjo, ki prihaja iz preteklosti. Ako smo sledili temu, kar so mnogi iz svojega doživetja, pa tudi iz svojega prepričanja napisali o dogodkih iz leta 1945, se nam zdi nemogoče, k vsemu dodati novih, izvernih pogledov. Segamo zato nazaj, daleč v preteklost, preko leta smrti, ki je uničilo cvet slovenskega naroda in iščemo oporišča v tistem čustvu, ki je prestalo preizkušnjo časa, nasilja in preganjanja.

Močnejša kakor smrt je ljubezen!

S to mislijo v srcih je slovenska mladina pripravljala današnjo proslavo. S to mislijo se jim pridružimo — v tej misli se združimo, ko obujamo spomine na dneve, strašne in tragične dneve, kot jih slovenski narod še ni doživel v svoji zgodovini, spomin na našo Kalvarijo. Res ni moč pozabiti 12.000 slovenskih mož in fantov, ki so prelili zadnjo kapljo krvi za svoje in naše prepričanje. Ne moremo in ne smemo jih pozabiti! Ali — ne omakežujmo spomina nanje s krikom po maščevanju. Naš spomin naj posvečuje želja, da se nekoč združimo z njimi čisti in neomajni v prepričanju, za katerega so oni pred tridesetimi leti stopali preko muk v smrt, a preko smrti v Slavo.

Kar živi, umira. Smrt je torej lastna vsem. Nihče ji ne uteče. Slava pa more biti le prislužena. Naši junaki so jo zaslužili in zapečatili s smrtjo, mi jo moramo prislužiti z življenjem. Da bo torej naše delo in nehanje častno, zajemajmo iz njihovega žalostnega konca pogum in iz tega poguma nam bo ostalo življenje lažje in mirnejše.

Kdor spozna resnico, nosi v svojem srcu mir in se ne boji nasprotovanj. Mnogi prijatelji in dobrotniki, ki smo jih našli v naši novi domovini Ameriki, so do konca svojih dni živeli v takem miru. Ker je današnji dan posvečen spominu, postojmo najprej pri njih. Kakor stebri so stali: msgr. Ponikvar, Father Oman, Ivan Zorman, Jaka Debevec, Anton Grdina, Jože Nemanich in še drugi... Kljubovali so nasprotnim vetrovom in nam v najtežjih časih stali ob strani. Čast in hvala jim, ki dogodkov revolucije niso sami doživeli, pa so jih razumeli! — Poklonimo se spominu

tudi vseh onih, ki so hodili pot begunstva z nami, pa smo jih izgubili, ker se je iztekel čas njihovega boja. Na čelu je stal naš veliki voditelj, vladika škof dr. Gregorij Rožman, ki je prvi pokazal na lažnjivo krinko komunizma. Čeprav v stalni nevarnosti, da izgubi življenje, je neustrašeno učil. Dalje msgr. Škerbec, pa tudi laiki kot dr. Miha Krek, Zdravko Novak, general Ivan Prezelj in še mnogi drugi, ki so umrli v zdomstvu, zvesti krščanskim idealom. Vse te moramo prišteti med žrtve komunizma, čeprav niso omahnili pod kroglo. Vsi so črpali moči od iste zapaščine in v vseh je do konca živela tolikšna ljubezen do domovine, da so vredni vrstniki padlim domobrancem.

K spominu tisočerih borcev proti komunizmu dodajmo nocoj tudi mlada življenja teh, ki so rastle z nami in so padli v Vietnamu in prej v Koreji. Na svoj način so zvezani z vsemi tistimi, ki so padli ali bili pomorjeni na tleh slovenske domovine. Ljubili so svobodo kakor domobranci in četniki — slovenski protikomunistični borci — padli so za tisto svobodo kakor oni.

Kje vse so še slovenske kosti? Po skritih gozdovih, na pokopališčih nekdanjih taborišč po Italiji, Nemčiji in Avstriji in v pepel sežgani, ki gani zagreblji niso. Vseh in vsega se spominjamo za letošnjo tridesetletnico.

Švicarski svetnik Nikolaus von der Flue je zapisal: „Če premišljujem Jezusov smrtni boj, ki ga je preстал na križu, ne postanem žalosten, pobit in potr, ampak sočutje napolni celo moje srce s tako sladkostjo, da se le-ta razlije v vse moje ude, živce in dele, ter jim da tako svežost, silo in živahnost, ki si jih ne morem razložiti.“ Ko se mi spominjamo zadnje žrtve vseh naših hrabrih borcev, naj napolnjujejo našega duha ponos, zaupanje in ljubezen. To troje in najbolj ter predvsem — ljubezen.

Po tridesetih letih se ne shajamo več na grobovih da bi na njih žalovali. Danes proslavljamo spomin tistih, ki so nam kazali vzor domovinske ljubezni. Zahvaljujemo se jim za njihovo žrtev in se krepimo ob njihovem junaštvu. Zato so naši obrazi danes resni, a seva z njih ponos, da smo med prvimi stopili na pot, na katero mora danes svobodni svet, če hoče ohraniti svojo vrednost; ponos pa tudi, da smo iz svojega naroda žrtvovali predragocene žrtve, ki danes že rodijo bogat sad.

Iz tega ponosa nam raste zaupanje. Prav po spominskih proslavah, kot je današnja, stopamo v svet, ne kot žrtve razmer, ampak kot sotvorci zgodovine. Po naših mrtvih gremo in bomo šli v širše, popolnejše, svetlejše življenje. S pričevanjem o preteklosti bomo pomagali vsem, ki so v vrtincih in zmedah. In ko gledamo, s kolikim prepričanjem je mladina stopila na pot pričevanja, zaupamo, da nismo na dnu, ampak da se dvigamo in rastemo. Moč drevesa je v njegovih vejah in veja mladine na slovenskem zdomskem narodnem telesu je močno pognala. Mladina bo v sebi in pred svetom vsak dan pozlačevala tisočere smrtne rane, v katerih so izkrvaveli naši bratje. S ponosom in vero v bodočnost zato gledamo svetu v oči. Bolečina nas je

okrepila in iz nje brsti ljubezen, ta pa nas nagiba, da nadaljujemo duhovni boj, ki so ga bili mučenci, katerih se danes spominjamo.

Junaki so bili. Hodili so pod praporom z najlepšim napisom: Bog — Narod — Domovina! In resnično so v svojem nastopu postavili pred blagor naroda in domovine in tudi pred skrb za svojo osebno varnost — Boga. Kadar govorimo o naših padlih, vse preveč poudarjamo, čemu so nasprotovali, in pri tem pozabljamo, za kaj so se borili. Protikomunistične borce jih imenujemo, namesto da bi jih imenovali to, za kar so z dušo in telesom stali. Bili so borci božji, Kristusova fronta. Ne kakor Valjhun in njegova vojska, ki je v preveliki vnemi in v napačnem navdušenju morila malikom vdane Slovence, ampak možje, ki so spoznali, da je Satan izbral komunizem kot orodje za načrtno izpodrivanje krščanskih načel in vpeljavanje brezboštva. Sledili so Resnici; in ko so v boju podlegli, ni bil njih zadnji vzdihljaj razočaranje in obžalovanje, da so šli za resnico. Padali so v brezna, preko ustnic pa jim je z zadnjim dihom šla molitev k Bogu, ki je bil in ostane njih vrhovni vodja in poglavar. V tem je najbolj ožarjena njih Slava in v tem je neizbrisno trajen njih spomin.

Jože Likozar

PAPEŽ SOCIALIST?

PAPEŽ SOCIALIST?

Verski tednik „Družina“, ki izhaja v Ljubljani, je v svoji št. 11/75 prinesel zanimiv komentar, ki ga objavljamo na drugem mestu. Ta tednik izdajajo slovenski škofje; torej so za smer lista odgovorni slovenski katoliški prelati.

Naša mladina, ki danes v zdomstvu deloma že obiskuje univerze, ne hodi z zaprtimi očmi okoli. V Južni Ameriki je vsa njena okolica marksistična. Ko je že vse marksistično, ni nič čudnega, če je za to mladino moderno poslušati z levim ušesom in opirati se na levo nogo. Ta mladina nas vprašuje, za kaj nismo pred tridesetimi leti krenili na levo? Mnogi izmed nas, ki so že postali radi novega dogajanja malodušni, ne morejo več tako odgovoriti, da bi jih mladina razumela.

Točno trideset let je, od kar smo prekoračili dravski most! O, koliko bridkih razočaranj smo od takrat doživeli! Ko smo bili še v Vetrinju, smo kmalu zvedeli, da gredo vsi transporti domobrancev ne v Italijo, ampak v Jugoslavijo. Že v juniju 1945. leta smo tudi že vedeli, da so jugoslovanski partizani domobrance in druge protikomunistične borce izropali in po strašnem mučenju pobili. Ko so prihajale v taborišča jugoslovanske proskripcijske liste, sem se moral neznansko boriti, da me niso našli. In ko sem

končno le srečno prišel v novo domovino, dasi s skoraj uničenimi živci, sem pri 40 letih — kakor tudi mnogi drugi — moral začeti vse od kraja. Koliko sil smo rabili, da smo vzdržali. Danes, po tridesetih letih, pa vsak teden prebiram nova poročila, kako se po vsem svetu komunizem le širi (ne morda nazaduje) kakor kuga: Kuba, Afrika, Formoza, Vietnam, Kambožja, Madžarska (Mindszenty) itd. Skoraj ne mine teden brez slabih novic. Množice delavcev na zapadu plavajo brez krmila. V njih sindikatih je sama birokracija in podkupovanje, kapitalisti dandanes izžemajo še bolj nego kdajkoli.

Kjer nastopi socializem in komunizem, se takoj pojavi hud rdeči teror, da je nasilje mogoče odstraniti samo z nasiljem (Čile). Na lastne oči opazujemo, kako se rdeči sinovi kapitalističnih staršev utrjujejo na univerzah in se pripravljajo na prevzem „oblasti“. Med tem se delavske množice borijo za „povišek minimalne plače“. Kaj je to socialna zaščita, kaj je to socializem po Marxu, katere pravice človeku gredo po naravnem pravu, o vsem tem delavski voditelji nimajo pojma!

Slovenska protikomunistična emigracija v Argentini je bila mnogo let vzor, kaj zmore organizacija, ki pozna samo eno smer. Pa tudi tukaj, prav za tridesetletnico poboja domobrancev, se je v „Glasu S. K. A.“ oglasil g. Nikolaj Jeločnik in slavo pel Kocbeku. Kocbekarjenje za tridesetletnico, pač lepo darilo!

Kljub vsem mogočim neprilikam danes še živi majhen krog pričevalcev, ki so l. 1945 ušli splošnemu klanju. Čeprav v letih že, ne mislimo samo nastopati kot priče, ampak hočemo današnje dogajanje v svetu registrirati in celo analizirati nove vzroke, ki v modernem času omogočajo rast modernega marksizma.

Z veliko skrbnostjo ugotavljamo, da je v zadnjem času tudi rimsko-katoliška Cerkev v nevarnosti. Preprosti duhovniki, pa tudi takšni, ki zasedajo višja mesta, deloma z molkom, deloma z nejasnimi izjavami, deloma tudi odkrito podpirajo marksizem in komunizem. Nihče več ne govori, da so še v veljavi socialne okrožnice papežev Leona XIII., Pija XI. in Pija XII.

Pred več nego 400 leti se je moral slovenski narod odločiti, ali zapusti katoliško cerkev, ali sprejme novo, luteransko krščanstvo. Slovenci so ostali katoličani. Pred tridesetimi leti je pa na tisoče domobrancev sprejelo krvavi krst, ker niso hoteli sprejeti komunizma, zlasti zato, ker je proti veri. Slovence po svetu zato silno zanima, kaj se dogaja znotraj Cerkve in kakšni so idejni „premiki“ Vatikana.

Ljubiti cerkev pa nas obvezuje, da spoštujemo na poseben način božjega namestnika na zemlji — rimskega škofa — in z njim tudi najvišje upravne organe Sv. Sedeža. Kot vdani sinovi Cerkve z največjo bolečino opazujemo njen pretres. Potrudili se bomo, izražati se dostojno; zato ob tem težkem trenutku obnavljamo izraze vdanosti papežu in Sv. Sedežu.

Papež Pij XII je podedoval bogato dediščino: njegov prednik, papež Pij XI mu je zapustil Cerkev — upravno in disciplinsko v vzornem redu. Ta red je deloma ustvaril papež Pij XII. sam, ko je bil še kardinal, državni tajnik. Že takrat je poznal vse dobre, pa tudi slabe strani v Vatikanu: bil je špecialist na diplomatskem polju. Prav radi tega so se ga bali najhujši sovražniki Cerkve: fašisti, nacisti, najbolj pa komunisti. Papež Pij XII je kot diplomat govoril, predno je bila borba na vrhuncu, je pa znal tudi molčati, kadar so bili komunisti blizu.

Ko se je Hitler v največji tajnosti pripravljaj na vojsko proti Rusiji, je po vsem svetu iskal zaveznike. Tudi pri Vatikanu je povpraševal in je takoj pri prvem poskusu v loku odletel. Seveda so to ugotovili Amerikanci in Rusi po svojih špijonih. Čeprav so nacisti popolnoma odleteli, so še l. 1941 širili glasove, da bo vodila Nemčija „križarsko vojno“ za obrambo krščanskih verskih vrednot. Leta 1946 je nemški jezuit Burkhardt Schneider zabeležil besede, ki jih je izgovoril Pij XII.: „Nikdar nismo izgovorili, nikdar nismo zapisali ene črke, ki bi pomenila vzpodbudo za vojno proti Rusiji.“ Schneider je še dostavil: „Za komuniste je bilo zadosti, ker je papež molčal“. Še danes komunisti govorijo, kako je papež ščuval na „križarsko vojno“. Prehajam na konkretna dejstva:

11. marca 1940 je bil pri papežu sprejet nemški zunanji minister Joahim von Ribbentrop. Ta je imel na p. Pija XII nagovor v katerem mu je zagotovil, da bo nacizem branil krščansko vero pred komunizmom. Papež Pij XII je bil presenečen, ker so Nemci baš takrat v masah zapirali nemško katoliško duhovščino. Hitro se je zbral in preprosto zavrnil: „Človek nikdar ne ve, kaj se bo zgodilo“. Ko je 22. 6. 1941 Nemčija napadla Rusijo, sta Nemčija in Italija diplomatsko pritiskali, naj se vendar papež čimprej jasno izjavi. Za to so kaj kmalu izvedeli ameriški špijoni. Takoj se je predsednik Roosevelt odločil, poslati v Vatikan osebnega zastopnika Myron C. Taylorja. To je seveda strašno razburilo Mussolinija. Takoj je poslal italijanskega poslanika pri Vatikanu k referentu za zunanje zadeve, msgr. Domenicu Tardiniju. Ta je bil izredno izurjen vaticanski diplomat: izjavil je, da se je katoliška cerkev vedno jasno in nedvoumno izražala. Zato nima potrebe ničesar preklicati, niti kaj popravljati. Pač pa bi bilo dobro, da bi se Nemčija izjavila, ki je bila do 22. junija ruski zaveznik. Nemčija naj obrazloži svoje premike. Sicer bi bilo res dobro, če bi bili komunisti postavljeni pod kap, ko so vendar hudi sovražniki Cerkve. Niso pa komunisti edini njeni sovražniki. Nacionalni socializem nadaljuje preganjanje Cerkve. Kljukasti križ pa tudi ni znak krščanstva. Hudiča se ne da izgnati z Belcebubom.

Ob tej priliki je nemški poslanik pri sv. Stolicy poslal nemškemu špecialistu za cerkvene zadeve pri zunanjem ministrstvu Weissäckerju telegram, da je Vatikan glede Nemčije zelo rezerviran. Krivo da je posto-

panje nemške države s Cerkvijo v Nemčiji in zasedeni Evropi. Katoliška Cerkev da se boji, priti po sovjetskem porazu iz dežja pod kap. Če bi papež spregovoril, bi bil prisiljen govoriti ne samo o komunizmu, ampak tudi o nacizmu. V tistem času so se nahajali že tisoči kat. duhovnikov v K. Z. lagerjih.

V istem času, ko se je dogajalo to diplomatsko prerivanje v Vatikanu, se je razvijala v Sev. Ameriki debata, ali naj Amerika vstopi v vojno ali ne. 1. septembra 1941 je apostolski delegat (nuncij) v Sev. Ameriki Amleto Cicognani poslal v Vatikan izčrpno poročilo, kakšno pozicijo do komunizma zavzemajo posamezni ameriški prelati. Posebno prelati rimskega irskega porekla niso hoteli o komunizmu ničesar slišati, še manj o kakšnem zavezništvu z Rusijo. Vsi ti škofje so se sklicevali na papeške enciklike, posebno „Divini Redemptoris“. Drugi prelati so odklanjali ozko tolmačenje. Nadškof iz Detroita n. pr. (Mooney) je predlagal široko in avtentično tolmačenje po sami sv. Stolici, posebno potem, ko je na škofijski konferenci škof iz St. Augustina Hurley (poznejši nuncij v Titovi Jugoslaviji) imel govor v prid rusko-ameriškemu zavezništvu. Levičarski del episkopata je svoje postopanje opravičil zlasti zato, ker so mnogi napadli Cerkev, češ, Cerkev meče državi polena pod noge in ne pozna patriotizma.

Osební pooblaščenec preds. Roosevelta je imel tri naloge: 1) Papeža pridobiti za „Atlantsko listino z dne 14. 8. 1941“; 2) Papeža prepričati, da je vstop Sev. Amerike v vojno kot ruski zaveznik nujno potreben; 3) Papeža prepričati, da v Rusiji ni verskega preganjanja. Res je Roosevelt že preje enkrat na prošnjo Vatikana v Rusiji diplomatsko interveniral, da bi se pravice glede verske svobode v Rusiji popolnejše izvajale. Končno je Roosevelt 3. septembra pisal papežu pismo, da je „kot prezident informiran, da obstojajo v Rusiji katoliške cerkve in da se v njih opravlja služba božja.“ — Msgr. Tardini je ob tej priliki napisal v svoj dnevnik sledeče: Predsednik Roosevelt se zadovoljuje z zelo prozornimi dejstvi. V vsem Sov. Savezu obstojata le dve katoliški cerkvi: v Moskvi in Leningradu. Kdor ima pred očmi interese ruskih vernikov, ta lahko samo želi uničenje komunizma. Preds. Roosevelt ima zmotno predstavko, da gre Cerkvi v Rusiji bolje nego v Nemčiji.

Mister Taylor je prišel v Rim 8. septembra in je šel 10. septembra zvečer k papežu. Govorila sta zelo dolgo, vendar se ob tej priliki ni napravil noben zapis. Pač pa se domneva, da se je govorilo v tem smislu, kakor so se domenili papež, kardinal msgr. Maglione in msgr. Tardini. Kardinal Maglione je bil samo mnenja, da Vatikan ne more glede Atlantske listine napraviti nobene posebne izjave. Kardinal Maglione se je tudi jasno izrekel, da Cerkev ne more spreminiti svojega stališča do komunizma, zadeva pa naj se interpretira tako, da papež nikdar ne bo deloval proti varnosti in ostalim interesom ruskega naroda.

Msgr. Tardini je bil tisti, ki je bil po papežu določen, napraviti zapis,

kaj se bo mr. Taylorju in njegovemu spremstvu ob priliki obiska v Vatikanu odgovorilo. Za Tardinija je predstavljalo pismo Roosevelta glede verske „svobode“ v Rusiji neka ponesrečena apologija komunizma. Tardini je dobro poznal ljudi in tudi „zmogljivost“ diplomatov. Zato je vatikanskim diplomatom odsvetoval, spuščati se z Amerikanci v ideološke debate o komunizmu. Priporočal je previdnost glede debat o tistih državnikih, ki so se že zapeli v drugo svetovno vojno. Nič govoriti preveč o Rooseveltu; če se ga slučajno omenja, omenjati malenkosti, ki so zanj ugodne: n. pr. da so Amerikanci zelo velikodušni i. t. d.

Iz vsega tega vidimo, da se je Vatikan zelo dobro pripravil, kako bo sprejel ameriške diplomate in kako bo imel vsak trenutek tudi napram Nemčiji in Italiji orožje v rokah, da se Vatikan ne meša v politiko. Tardini je tudi do korenin poznal perspektive svetovnega komunizma; takrat je imel priliko srečati ameriškega diplomata, ki ni imel pojma niti o komunizmu, niti o katoliški Cerkvi. Zato mu je Tardini hotel malo odpreti oči. Ko sta s Taylorjem prosto govorila, ga je Tardini nato opozoril, kaj bi se zgodilo, če bi bil, recimo, nacizem uničen: V Evropo bi prihrumela ogromna vojaška velesila, ki bi Cerkev napadla še bolj nego nacizem. Mr. Taylor je samo pripomnil: „Ekselencja, ali res mislite tako hudo?“ „Jaz sem prepričan o tem“, je rekel Tardini. Taylor je potem prešel na drugo stvar.

Kljub temu, da je mr. Taylor v debati absolutno pogorel, „je vendar njegova diplomatska misija popolnoma uspela“. Apostolski delegat msgr. Cicognani je dobil nalog, da poišče pripravnega škofa iz ameriškega episkopata — nekega desničarskega prelata, da ne bi ljudje slabo mislili — (!). Ta naj napravi pastirsko pismo o bolj „široki“ interpretaciji enciklike „Divini Redemptoris“, po kateri bi se napravila razlika med „Komunistično Partijo“ in pravico braniti domovino pred neupravičenim napadom. Cicognani je za to nalogo izbral nadškofa iz Cincinnatija Mc Nicholasa, ki je imel visok ugled in je bil specialist v političnih zadevah. Toda tudi sedaj se je dvignil glas nekega nadškofa proti ameriški vojni intervenciji (De Dubuque): „Skrajni čas je, da se napravi konec z razlikovanjem med „komunistično Partijo“ in „Rdečo armado“. „Obama načeljuje isti krvavi tiran“.

Navedene podatke bo našel zgodovinar v peti knjigi zbirke vatikanskih dokumentov o drugi svetovni vojni. Kaj vidimo iz njih?

1.) Papež Pij XII se ni nikdar razgovarjal s komunisti. Torej jih je smatral kot sovražnike katoliške Cerkve. Vsekakor jih je smatral kot zmožne in toliko predrzne, da bi mu lahko nastavili diplomatsko past. Zato je bil proti razgovorom s komunisti.

2.) Papež Pij XII je ruski komunistični vladi priznal pravico, ki ji tudi po katoliški doktrini gre, namreč da kot „de facto“ vlada brani pravice ruskega naroda: Pravico obrambe in neodvisnost. Tem moralnim načelom na ljubo, je Pij XII. ruskemu pravoslavnemu narodu žrtvoval veliko politično

čno koncesijo: Ad hoc posebno interpretacijo papeške enciklike. Seveda s tem Vatikan ni izjavil, da je socialistični sistem moralno dober.

Pravičen zgodovinar bo moral dati papežu Piju XII popolnoma prav. Vatikan pozna moralna načela, ki jih pa je v gotovih primerih treba pojasniti „s pridržki“.

Da je Pij XII tako mislil tudi po drugi svetovni vojni dokazuje dokument Kongregacije Sv. Oficija z dne 1. julija 1949.: „Komunizem je materialističen in protikrščanski. Načelniki komunizma, tudi če izjavljajo, da vere ne napadajo, vendar se po njihovem nauku in delovanju razodevajo kot sovražniki vere Cerkve in Kristusa. Tisti, ki po svoji svobodni volji branijo in širijo komunizem, zapadejo izobčenju na poseben način pridržanem sv. Sedežu.“

Nekaj tednov po „uspešno dovršeni diplomatski akciji“ mr. Taylorja, so japonske bombe padale na Pearl Harbour. Vprašanje, ali je vstop Amerike v vojno upravičen ali ne, se je samo po sebi razrešilo.

Premiki v pokoncilskem času

S smrtjo papeža Pija XII je končala doba protireformacije. Tako po njegovi smrti je švicarski tednik „Die Weltwoche“ zapisal, da bo pri volitvah izvoljen kandidat leve. Levico da vodi nadškof Montini, ki pa tedaj še ni bil kardinal; tako je bil izvoljen Janez XXIII.

Vsi vemo, da so komunisti gledali v papežu Piju XII svojega velikega sovražnika. Ne samo to: podtikali so mu tudi izmišljotine, posebno še, da je hotel organizirati „križarsko vojno“ proti komunizmu. V prejšnjem podnaslovu smo navajali dejstva, ki dokazujejo prav nasprotno. Kako gledajo komunisti na papeža Janeza XXIII in Pavla VI ter o najnovejšem času v Cerkvi komunisti trdijo sledeče:

1.) Cerkev v današnjem času priznava, da je v hudi stiski, da so mnoge stvari obsodbe vredne, toda stvarno se na tem nič ne spremeni.

2.) Iz tega sledi, da na kakšno „križarsko vojno“ proti komunizmu nihče več ne misli.

3.) Cerkev je prisiljena, da v obrambo svojih pravic in interesov svetuje svojim vernikom, z nasprotniki voditi dialoge, da cerkvi omogočajo sklepati pogodbe s socijalističnimi demokracijami, ki jih je Cerkev „de facto“ priznala.

Res je, da v nekaterih pokrajinah še ni nastopil verski mir; toda, če analiziramo totalno situacijo — tako pravijo komunisti — vidimo, da se je v Cerkvi izkristaliziral pojem mirne koeksistence, posebno, kar se tiče oborožitve in atomskega orožja. To posebno vidimo iz enciklike „Pacem in terris“. Od Pija XII znaten napredek. Tako komunisti. (André Moiné, Cristianos y Comunistas, ed. Arandú, Buenos Aires, 1965.)

Tudi komunisti z vso silovitostjo trdijo, da se Katoliška Akcija niti

na vzhodu, niti na zahodu ni mogla uveljaviti. Prav tako se je popolnoma ponesrečila cerkvena akcija, da bi duhovniki delavci prekrizali načrte razredni zavesti prodirajočemu socializmu. Prav nasprotno! Po enem letu delovanja je 90% duhovnikov-delavcev delovala roko v roki pri organizaciji komunistične stranke. Tudi mnogo članov K. A. danes vojskuje v vrstah komunistov za marksizem.

Če iz naše strani analiziramo enciklike in konciljarne dokumente po II. vaticanskem koncilu, ne najdemo v njih niti sledu o kakšnem dogmatičnem premiku; prav tako ni premikov v teoriji o socialnem vprašanju. Edino politična taktika se je v Cerkvi za 180° obrnila. V dobi protireformacije je bilo važno, da se je Cerkev trdno oklepala svojih načel: Božjega razodetja, nedotakljivosti dogem, papeške nezmotljivosti, načela, da je treba spoštovati cerkveno vodstvo — in če ne, so sledile cerkvene kazni: suspenzije, ekskomunikacije, interdikti i. t. d. — Dandanes teh stvari nihče ne vzame več kot resna sredstva. Papeški dokumenti so polni lepih besedi tudi za nevernike in odpadnike, povdarja se mir za posameznika, mir med narodi, mir med državami, mir med različnimi verstvi. Za koncilske dokumente je značilno, da se nikogar več ne obsoja in vključno tudi tisti ljudje, ki so danes v popolni zmoti, lahko že jutri z božjo pomočjo najdejo resnico. (Pacem in terris, 66, 67). Cerkev nič več ne uporablja cerkvenih „cenzur“ (poboljševalnih kazni), Cerkev danes hoče le *prepričati* posameznike in polagoma ljudske množice; vsak vernik bi moral biti tisti „kvas“, ki bi vplival na svoje okolje, neki center ljubezni, po kateri bi se prekrasili ljudje (Pacem in terris). Ta misel je prav gotovo zelo lepa. Osnova, da se lahko nasprotniku približam, pa je *dialog*.

Kako gledajo komunisti na dialog? Po njihovem mnenju je diskusija o izkustvih dveh nasprotujočih se nazorov. Po komunističnem mnenju je dialog najbolj pripraven način, kako propagandno fanatizirati mase in jih prepričati, da je možno graditi nov svet samo iz položajev delavskega razreda in brezobziren boj proti kapitalizmu.

Od II. vaticanskega koncila je preteklo komaj 10 let. Svet se danes strahovito hitro „vrti“ in obnavlja. Zato je treba ugotoviti, ali je zamisel nove moderne Cerkve imela nek uspeh ali ne? Ali je dialog mogoče koristil bolj komunizmu in marksizmu, kakor utrjevanju krščanstva? Tudi o tem se mnogo razpravlja.

Enciklika „Mater et Magistra“ (1961) je bil samo poizkus, „Pacem in terris“ (1963) pa že bolj napreden dokument o novi taktiki v Cerkvi. Enciklika „Pacem in terris“ je pravi priročnik za tiste škofove, ki nimajo univerzitetnih študij, pa so kar naenkrat prišli v viharen svet, poln reklamacij in izprememb. V tej encikliki se obravnavajo pravice in dolžnosti človeka kot posameznika in kot člana moderne družbe. Njena dikcija je tako preprosta in jasna, da jo more analizirati tudi preprostejše ljudstvo. Nekoliko več izobrazbe zahteva koncilijarni dokument „Dogmatična konsti-

tucija Cerkve“, ki pod poglavjem 36, a, b, c, in d obravnava dolžnosti in pravice laikov v Cerkvi. Temelji novega nauka o družbi so ostali isti. Vsaka avtoriteta izhaja od Boga. Država ima po božjem pravu pravico zahtevati da so ji državljani pokorni; vendar s pridržki: državna oblast ne more kršiti osnovne pravice človekove osebe in družine, kot osnovne celice človeške družbe; Boga je treba v prvi vrsti ubogati, potem šele ljudi. Država je pri vladi svojih podanikov popolnoma svobodna in ne obstoja nobeno vmešavanje Cerkve v politiko. Cerkev želi, da si država in Cerkev složno pomagata; če pa „de facto“ obstoja popolna ločitev Cerkev od države, naj država vsaj ne ovira delovanja Cerkve, oziroma naj ne ovira vernikov v izvrševanju verskih dolžnosti. Proti „ljudskim demokracijam“ (komunističnim državam) Cerkev zavzema posebno milo stališče: Vernike ljudskih demokracij se ne sme smatrati kot sovražnike, pač pa kot časti vredne in delavne ljudi človeške družbe (Pavel VI pri otvoritvi koncilskih zasedanj). Z eno besedo Janez XXIII in Pavel VI sta odprla na široko vrata Vatikana za vedno in ne samo za tisti dan, ko je bil sprejet v Vatikanu Adžubej.

Kakšen je bil odmev pri marksizmu? Vsi vemo, da minimalen. Kako dolgotrajna so bila pogajanja z Jugoslavijo in s kako skromnimi uspehi! Kaj naj rečemo o češkoslovaški, kaj o Madžarski (Mindszenty)? In še so države, kjer ni niti duha ne sluha o začetku pogajanj (Kitajska, Albanija).

V Cerkvi imamo pa še pojav, ki je samo odmev svetovne krize in družbenega razkroja. Razkroj se je začel v Cerkvi sami. Posebno v državah, kjer so hude notranje krize, tamkaj je tudi položaj Cerkve izredno delikaten. Zadostoval bo en sam primer, da boste vsi razumeli, za kaj gre.

Od II. vatikanskega koncila sem se čuti v tistih državah, kjer so levičarski pokreti in revolucije na dnevnem redu, tem revolucijam odgovarjajoča gibanja, zlasti med nižjim klerom, ki hočejo po levičarskih modelih tudi Cerkev „modernizirati“. Sami se nazivajo in svet jih pozna kot „duhovniki tretjega sveta“ ali kratko slovensko „tretjesvetniki“. Čeprav zanikajo, da so komunisti, so silno ortodokсни marksisti, ki roko v roki sodelujejo s „trockisti“. Prvo veliko mednarodno zborovanje so imeli aprila 1972 v Santiagu pod zaščito predsednika Allendeja. Pri tej priliki je bilo navzočih 400 delegatov — duhovnikov iz 28 držav. Načeloval je msgr. Méndez Areco, škof iz Cuernavaca iz Méxike. Resolucija pozdravlja SOCIALIZEM, ki naj napravi konec lastnini na produkcijskih sredstvih. Po njihovem mnenju je to edina rešitev za nerazvite dežele. Pozivajo, da naj katoličani podpirajo razredni boj. Na zborovanju so histerično vzklikali Che Guevari, pred njegovim kipom so položili cvetje i. t. d. Ko so nekateri katoliški laiki iz Santiaga protestirali proti brezbržnosti, s katero je to zborovanje spremljala cerkvena oblast (ordinarijat), je čilenski kardinal primas sicer izjavil, da je „globoko zaskrbljen“, kmalu nato pa je msgr. Méndez Areco tolmačil molk čilenskih cerkvenih oblasti s pojasnilom, da se je zborovanje vršilo brez nadzorstva krajevnih cerkvenih oblasti zato, da so mogli biti duhovniki kongresisti bolj „komod“ („Que pasa“, 4. 5. 1972, Santiago).

Videli smo da je katoliška Cerkev v borbi proti komunizmu spreminila svojo taktiko. Noben papež pa ni spremenil nobene dogme, niti smernic na socialnem polju. Cerkev je na široko odprta vrata vatikanskih palač, tudi vrata cerkve sv. Petra. Komunisti sicer priznavajo, da predstavljajo sedanji dokumenti Vatikana „velikanski napredek“, tožijo pa, da Cerkev ni sposobna sodelovati pri socialistični revoluciji, ker ni sposobna odpraviti ekonomsko odtujitev, ki je *religija*. Po komunistični doktrini mora Bog umreti.

Omenili smo tudi, da ima sedanja Cerkev kljub „odtajanju debelega ledu“, kakor to večkrat beremo v „Družini“, velikanske težave z deželami kjer vladajo komunisti. Od leta 1949, ko je izšel „interdikt“ proti komunistom pa do danes, se pri komunizmu nič ni spremenilo. Vse je ostalo pri starem: „Načelniki komunizma, tudi če izjavljajo, da vere ne napadajo, se vendar po njihovem nauku in delovanju razodevajo kot sovražniki vere, Cerkve in Kristusa“ (Sv. Oficij, 1. 7. 1949).

Iz povedanega jasno sledi sledeče: Nemogoče je, da bi bil papež po svojem notranjem prepričanju komunist, ko mora sam dan na dan prenašati težke diplomatske poraze in ponižanja, kakor jih je Cerkev redkokdaj doživela (Mindszenty).

Tudi je nemogoče, da bi bil papež socialist ali komunist, ko mu klerokomunistični tretjesvetniki delajo dan na dan nove škandale. Najbrže bo res, da papež molči in trpi, zato da se ne bi „klasje obenem z ljuljko uničilo“. N. pr.: Ko so nekoč poklicali msgr. Méndez Areca ad limina, so ga hoteli zaslišati pri Sv. Oficiju. Prvo vprašanje se je glasilo: „Ali verujete v Jezusa Kristusa?“ Méndez je dobro vohal pečenko. Po kanonskem pravu ima rezidencijalni škof pravico zahtevati, da ga papež osebno zaslišuje. Ko je to dosegel, mu ni bilo težko, da se je iz silno zapletene situacije srečno izmotal.

V „Družinskem“ komentarju je tudi še mnogo drugih trditev, s katerimi se ne morem strinjati. N. pr. Situacija na Poljskem...

Samo radi zanimivosti dodajam to: Tisti madžarski jezuit, ki je leta 1945 „vzpostavil“ diplomatske stike Sovjetske Zveze z Vatikanom, je pozneje prišel preko morja v našo Argentino, ker ga v Rimu niso mogli več prenašati. Bog ve, po kaki nesreči je končno s papeškim indultom iz jezuitskega reda izstopil in bil „ad statum laicalem reductus“. Nato je vstopil v FRAMASONSKO LOŽO. Potem je še spisal knjigo, kjer je grdo ofrcal svoje bivše redovne predstojnike na Madžarskem. Najbolj ogabno pa je bilo, kako težko je oblatil junaško figuro herojskega mučenca, kardinala Mindszentyja. To je bil jezuit, ki je hotel za dvajset let naprej anticipirati koncil in ki je pri odtajanju debelega ledu sam zmrznil.

KAJ SO MISLILI PRELATI NA II. VATIKANSKEM KONCILU?

Kaj so mislili prelati, ki so imeli glavno besedo na II. vatikanskem koncilu? Od 20. aprila do 2. maja 1972 je bil v Buenos Airesu znani kardinal Jean Danielou (takrat 67 let star, ki je dve leti pozneje tragično umrl). Slovenci morajo vedeti, kaj o marksizmu Cerkev misli. Zato bomo dobesedno citirali izjave tega kardinala, objavljene v „Confirmado VIII — 360, Buenos Aires“:

Marxismo y juventud: El marxismo contiene aspiraciones sociales generosas, y eso explica su atracción entre los jóvenes. Pero en el plano antropológico tiene una concepción estrecha, insuficiente, que reduce al hombre a simple elemento de la sociedad económica y le desconoce dignidad y trascendencia. Además, su concepción sobre la lucha de clases no presenta fundamentos científicos. En cuanto a la afirmación de que sólo el materialismo histórico explica adecuadamente la historia humana — y aún la religiosa —, entiendo que es ciertamente herético, está desprovisto de valor y, en resumen, es una estupidez (21. 4. 1972).

Diálogo con el marxismo: El marxismo tiene importancia porque es la ideología de algunos países, pero también porque filosóficamente impregna a muchos pensadores actuales y se infiltra en el cristianismo. Para entenderlo y combatirlo, deben tenerse en cuenta sus tres aspectos:

el materialismo histórico: a) es un materialismo en el sentido de que sostiene la no existencia de otra realidad que sea alcanzada por la ciencia positiva; pero este materialismo es dialéctico, dado que implica la dualidad de la naturaleza y del trabajo, a la cual considera generadora de un perpetuo proceso de transformación; b) por esas mismas razones, el marxismo niega dimensión espiritual a la persona humana, y niega su trascendencia respecto a la naturaleza, así como la permanencia de valores metafísicos, morales y espirituales;

el comunismo: a) el hombre es esencialmente un hecho social, su realidad es la de las realizaciones económicas; su realización social se resuelve con la eliminación de las alienaciones; b) esto implica una reducción sociológica de todas las realidades, la politización de todos los dominios, la confusión entre las estructuras sociales y la aspiración de una alienación que consiste en un telón ideológico que oculta la realidad;

el ateísmo: a) ve en la realidad de Dios una creación del hombre que refleja en el plano ideológico la alienación económica; b) esto procede de una negación que no tiene fundamento dialéctico, porque la trascendencia, o sea la relación del hombre con una realidad que lo supera, es constitutiva de todo humanismo auténtico. La trascendencia es la garantía de libertad.

En cuanto al diálogo en sí con los marxistas, hay tres aspectos que tener en cuenta: 1) es imposible en el plano ideológico; 2) la controversia pública implica siempre un marco político, y por lo tanto imposibilidad de mantener un intercambio de corte académico; 3) es distinto si se trata de mantener contactos con ciertas formas de socialismo, porque es posible dialogar con tendencias de orden económico (28. 4. 1972).

VESTNIK, glasilo ZDSPB se iskreno zahvaljuje uredništvu Svobodne Slovenije za tako lep spominski članek ustanovitelju naše organizacije Vuletu Rupniku v številki z dne 21. 8. 1975.

Kam meri vatikanska „vzhodna politika“

Družina, štev. 11/1974

Mnogi z zanimanjem spremljajo tako imenovano „vzhodno politiko“ Vatikana in Pavla VI., številni pa jo tudi ostro grajajo. Pravijo, da ob njej Vatikan pozablja na kristjane, posebno še katoličane vzhodnih dežel in jih žrtvuje „drugačnim političnim ciljem“.

Poznavalci vatikanske zunanje politike, posebno še novejših stikov in zvez z vzhodnoevropskimi socialističnimi deželami zatrjujejo, da jo navdihuje in usmerja papež Pavel VI. sam. To bo verjetno kar držalo, kajti v sedanjem ustroju vatikanske države in katoliške Cerkve ne more o takšnih zadevah odločati nihče drug. Predvsem pa kaže poudariti (in to prerádi pozabljamo), da posebno Pavel VI. najbrž vidi v socializmu edino pot človeštva v novi čas, pot, kakršne mu kapitalizem ne more ponuditi. Gotovo papežu tudi niso neznane domneve (ki gotovo niso brez podlage), da je bodočnost Evrope odvisna od Slovanov.

Ta usmerjenost ni lastna samo Pavlu VI. Že Janez XXIII. jo je nekajkrat nakazal, saj na primer sorazmerno poudarjen sprejem Adžubeja, zeta tedanjega sovjetskega voditelja Hruščova, in njegove žene (27. marca 1963) ni bil samo vljudno dejanje, temveč izrazito političen dogodek, ki je — kakor vse pri Janezu XXIII. — kazal v prihodnost. To toliko bolj, če se spomnimo na prejšnje „križarske vojske“ proti komunizmu, ki jih je poudarjal Janezov predhodnik Pij XII. Pravijo sicer, da je Pij XII. ob neki priložnosti dejal, da bi sklenil konkordat s komerkoli, „če bi vedel, da bo to rešilo eno samo človeško dušo“. A vendar je celotno razmerje Pija XII. do komunizma razodevalo bolj njegov celostni pogled ter razumevanje krščanstva in vernosti kot pa njegovo bojevitost.

Zelo zanimiva je zgodovina poskusov pred tako usmerjenimi papeži, ki so skušali premakniti stvari iz mrtve točke in vzpostaviti vsaj neke stike. Vendar bi nas nadjbnoosti odpeljale predaleč in bi bistveno ne osvetlile današnje vatikanske „vzhodne politike“, za katero pomeni pomembno in prvo prelomnico srečanje med Janezom XXIII. in Adžubejem. Srečanje, ki je resno računalo z dejstvom, da je ostalo v socialističnih deželah nad 70 milijonov katoličanov.

Prve stike med Sovjetsko zvezo in Vatikanom naj bi že spomladi leta 1945 vzpostavil neki madžarski jezuit, ki je po navodilih Sovjetske zveze petkrat ali celo sedemkrat potoval v Vatikan z nalogo, da obrazloži položaj in poglede Sovjetske zveze na prihodnji razvoj. Ni mogoče razvozljati, ali so ti stiki rodili kakšen uspeh. Kaže, da ne, saj so pozneje vzhodnoevropske socialistične dežele zaostriale razmerja do katoliške Cerkve. To Vatikana ni motilo pri vzpostavljanju novih mostov medsebojnega razumevanja. Znano je na primer, da je papeški nuncij v Italiji leta 1956 sprejel sovjetskega

odpravnika poslov pri rimski vladi Pogidajeva. Na tej višini so medsebojne zveze večkrat vzpostavljali, pa brez posebnih sadov. Do spremembe je prišlo leta 1958, ko je bil za papeža izvoljen Angelo Roncalli.

Začetek novega obdobja je pomenila že brzozavka, ki jo je poslal Hruščov Janezu XXIII. ob 80-letnici. Papež je nanjo odgovoril s posebno skrbjo. Ob četrti obletnici izvolitve je papež Janez XXIII. zopet sprejel voščila iz Sovjetske zveze. Sledili so pogovori o prihodu zastopnikov ruske pravoslavne Cerkve na koncil in leta 1963 so kar na lepem izpustili ukrajinskega metropolitana Slipyja... Skoraj nepremostljiv prepad se je začel izravnovati. Moskva je zelo pohvalila okrožnico „Mir na zemlji“ in izjavila, da je dal Janez XXIII. odgovor na številna odprta vprašanja, predvsem pa omilil bojevito prepoved komunizma Pija XII. ter nakazal možnost sožitja in sporazumevanja.

Kdor torej hoče spremljati in pravilno razumeti „vzhodno politiko“ današnjega Vatikana, mora upoštevati korake, ki jih je v tej smeri naredil Janez XXIII. On je začetnik nove smeri in odjuge, skratka poti, katero nadaljuje Pavel VI. Mogli bi sicer reči, da se Vatikan sedaj odpira bolj previdno, celo obotavljajoče kot pod široko odprtim Janezom Dobrim. Ta se je želel pogovarjati osebno, medtem ko se sedanji papež pogovarja po diplomatski poti. Kljub temu pa velja, da je Pavel VI. pri utiranju poti tudi sam močno sodeloval. Spomnimo se trikratnega srečanja z Gromikom (med obiskom OZN leta 1965 ter v Vatikanu leta 1966 in 1974).

Posebno je odmeval prvi obisk v Vatikanu. A komaj se je vznemirjenje poleglo, je papež leta 1967 sprejel novega sovjetskega predstavnika Podgornega, enega izmed dejanskih voditeljev Sovjetske zveze. V isto smer sodi tudi zbliževanje in utrjevanje med Vatikanom in Jugoslavijo, zlasti obisk našega predsednika pri Pavlu VI. ter pogoste izmenjave poslanic.

Vatikan vzpostavlja stike in razmerja navadno mimo posameznih krajevnih škofov v socialističnih deželah. Zato se kritiki „vatikanske vzhodne politike“ najpogosteje oprijemljejo prav tega dejstva. Opozarjajo še, da bi morale biti krajevne Cerkve v socialističnih deželah o smereh vatikanske politike bolj obveščene, vprašane za svet in podobno. Posebno zadnji dogodki kažejo, kako se želi Pavel VI. s svojimi sodelavci kljub kritikam pri oblikovanju „vzhodne politike“ izmakniti številnim vplivom in ohraniti proste roke. Kajti sklepati je že mogoče, da vidi pred seboj mnogo več kot dnevno politiko, da skorajda preroško spoznava, kolikšnega pomena je za Cerkev jutrišnjega dne ne samo sporazumevanje s socialističnimi deželami, temveč obojestransko iskreno sodelovanje in dopolnjevanje.

Po mnenju v Rimu živečega časnikarja in pisatelja dr. Reinharda Raffalta si Pavel VI. prizadeva za „vsako ceno“ doseči dogovor s Sovjetsko zvezo, središčem komunističnega sveta, in olajšati zedinjenje katoliške Cerkve s pravoslavno. To se zdi tudi osrednji razlog,

zakaj Vatikan — na račun vzhodnoevropskih Cerkva — toliko popušča socialističnim vladam.

Raffalt, ki dobro pozna zadržanje vatikanskih politikov, je ta svoja spoznanja sporočil v zvezi z lanskim srečanjem med Pavlom VI. in Gromikom. Članek so prinesle „Informacije“ ustanove Hanns-Seidel-Stiftung.

Gromiko naj bi po Raffaltovem mnenju najprej kritiziral papeško politiko do Poljske, ki ni dosegla nič drugega kot to, da je poljski kardinal Višinski razgibal poljske ljudske množice. Kot poravnava za to napako so Rusi zahtevali prosovjetsko zadržanje na bližnji evropski konferenci o varnosti in zavzemanje za sedanje stanje pravno še vedno nerešenega vprašanja Letonske, Estonske in Litve. Gromiko naj bi za to uslugo obljubil nadaljevanje papeževega potovanja v Helsinkov (kraja zasedanja evropske konference o varnosti) v Leningrad in Zagorsk, sedež ruskega pravoslavja.

Po mnenju istega časnikarja naj bi Gromiko za tem obljubil tudi vzpostavitev diplomatskih odnosov na ravni konzulatov kot tudi „ustanovitev podružnih Cerkva v Rimu in Moskvi“ ter obojestransko soglasje v razmerju do palestinskega vprašanja. Prav iz tega razloga je bilo naravno (in ne nezaslišano) srečanje med Pavlom VI. in vodilnim predstavnikom palestinske osvobodilne organizacije. (Vatikanski poluradni list Osservatore Romano je seveda Raffaltovo pisanje označil za „čisto izmišljotino“, prizna le to, da je papež 21. februarja lani sprejel sovjetskega zunanjega ministra Gromika.)

V nadaljevanju slika Raffalt še neizprosne kritike vatiške vzhodne politike poljskega primasa in kardinala Višinskega. Njegovo stališče je toliko pomembnejše, ker počiva na prepričanju večine poljskega ljudstva zaradi ugleda, ki ga ima med Poljaki. Zaradi tega se poljske oblasti vsaj prikrito trudijo, da bi „zbrale nekaj dejanj“, in nato izsilile njegov odstop. Vatikan pa si z druge strani prizadeva, da bi mimo škofovskega zbora in vernikov dosegel od vodstva države po diplomatski poti čim več pravic in rešil čim več cerkvenih vprašanj. Kajti Višinski se je v teh prizadevanjih doslej izkazal za previsokega in premalo „donosnega“.

Jugobanka je pri ČGP Delo izdala koledar (za leto 1973 — ki je šele sedaj po naključju prišel v roke uredništvu Vestnika), na katerem so različni motivi, in sicer: iz Bosne in Hercegovine — Počitelj, iz Makedonije — Ohrid, iz Srbije — Djerdap, iz Hrvaške — Dalmacija, iz Črne gore — Rijeka Crnojeviča; Slovenija ni omenjena, bila pa naj bi motivirana z nekaj vejami, pokritimi s snegom. Tudi vsa Dalmacija je zdaj že motiv in kakor znano, v Črni gori govore srbsko in ne hrvaško. Sicer pa Jugobanka: kar naprej, tiskano je itak bilo poceni v Ljubljani.

Pravičnih duše so v božji roki

Letos je trideset let, odkar so zavezniki vrnili slovenske protikomunistične borce jugoslovanskim komunistom. Trideseto obletnico obhajamo na praznik sv. Rešnjega Telesa, kar je pomenljivo.

Leta 1945, na praznik sv. Rešnjega Telesa, — tisto leto na četrtek —, 31. maja, so odpeljali zadnjo skupino borcev iz Vetrinjskega taborišča. Dasi so fantje in možje vedeli, kam gredo, jih je neka zavest zvestobe soborcem gnala, da so šli, namesto da bi se poskrili. V nekaj tednih so bili vrnjeni večinoma pomorjeni po raznih krajih naše domovine.

Danes se spominjamo teh in drugih žrtev komunizma v Sloveniji, vseh, katerih edina „krivda“ je bila, da so hoteli božji red v domovini, ne Marxovega ali Titovega.

Danes se zahvaljujemo Bogu za vztrajnost in junaštvo, vero in zaupanje v Boga, ki so jih mnogi trpini tako mogočno kazali. Mnogi so bili pravi junaki in mučenci, za katere velja Jezusova beseda iz govora na gori: „Blagor vam, kadar vas bodo zaradi mene zasramovali in preganjali in vse hudo zoper vas lažnivo govorili. Veselite in radujte se, zakaj vaše plačilo v nebesih je veliko.“ (Matej 5, 11—12).

Bogu bodi hvala za izredne milosti poguma, junaštva, potrpežljivosti, vere v večno življenje, vdanosti v božjo voljo in umiranje z molitvijo na ustnicah!

V domovini so pomorjeni še vedno uradno ožigosani kot sovražniki naroda, ki so zaslužili resno kazen. Z malimi izjemami so v svetu pozabljeni. V naših srcih in zlasti pri Bogu pa niso pozabljeni. Mislim, da zanje velja v polni meri, kar pravi Sveto Pismo v knjigi Modrosti:

„Pravičnih duše so v božji roki in trpljenje jih ne zadene.

Očem nespametnih so se zdeli mrtvi, njih odhod je veljal za nesrečo in ločitev od nas za uničenje, oni pa so v miru.

Kajti čeprav so po sodbi ljudi bili mučeni, je njih upanje polno neumrljivosti;

in po kratkem trpljenju dobe velike dobrote.

Zakaj Bog jih je preizkusil in našel, da so njega vredni.

Kakor zlato v topilnici jih je preizkusil in kakor žgalno daritev jih sprejel.

V času njih obiskanja se bodo zasvetili. (3: 1—7)

Tedaj bo pravični stal v velikem zaupanju vpričo teh, ki so ga stiskali in ki so zaničevali njegov trud. Ko ga bodo videli, bodo v groznem strahu zbegani,

in bodo strmeli nad njegovo nepričakovano rešitvijo.

Skesano bodo govorili drug drugemu in radi duševne stiske zdihovali govoreč:

Ta je tisti, ki smo ga nekoč imeli v zasmeh in v sramotilen pogovor, mi nespametni:

njegovo življenje smo imeli za norost in njegov konec za nečasten.

Kako je bil prištet med božje otroke in med svetimi je njegov delež. (5: 1—5)

Pravični pa žive na veke, v Gospodu je njih plačilo in skrb zanje pri Najvišjem.

Zato bodo prejeli sijajno kraljestvo in krasno krono iz Gospodove roke. (5: 15—16).

Ko danes po 30 letih gledamo na svet, se nam nudi žalostna slika. komunizem napreduje, neka čudna slepota in bojazen je vidna med političnimi voditelji v Ameriki in mnogokje drugje.

To nam nehote vsiljuje vprašanje: Ali bodo vse žrtve zaman?

Gotovo ne bodo! Jezusova smrt in vstajenje sta nam zagotovilo.

Zdi se mi, da hoče Bog pripeljati svobodni svet k spoznanju, da človek ne more biti svoj odrešenik: tehnika, znanstveni napredek, vojaška sila, finančna moč, diplomacija ne bodo ustvarili miru in rešili človeštva zla. Človek se mora vrniti k Bogu, Ga priznati za svojega gospodarja, se podvreči Njegovim zakonom, iskati pomoč pri Njem.

Današnje razmere nam kažejo, kako prav je imela Mati božja Marija s svojimi napovedmi v Fatimi. Napovedala je, da bo Rusija razširila svoje zmote po celem svetu, povzročala vojske, revolucije in preganjanje dobrih, ako se ljudje ne odvrnejo od greha in ne iščejo božje pomoči.

Svet Marije po večini ni poslušal. Sv. oče Pavel VI. je hotel še posebej poudariti pomen Marijinih naročil za naš čas s svojim obiskom v Fatimi 13. maja 1967.

Naša obletnica nas gotovo vzpodbuja, naj vzamemo Marijina naročila resno. Pokojni škof dr. Gregorij Rožman je to tako povdarjal in goreče

širil pobožnost do Matere božje ter priporočal zvesto izpolnjevanje njenih naročil v Fatimi. Ta so:

- 1) da izpolnjujemo božje zapovedi,
- 2) da zvesto molimo za grešnike, zlasti sv. rožni venec vsak dan,
- 3) da žrtvujemo svoje križe za spreobrnjenje grešnikov,
- 4) da obhajamo pobožnost prvih sobot v mesecu in kažemo svoje posvečenje Mariji s škapulirjem ali, v izjemnem slučaju, s svetinjico.

Zdi se mi, da bomo najprimerneje počastili naše narodne in verske mučence s tem, da zvesto delamo za rast in okrepitev božjega kraljestva na zemlji po pobožnostih do presvetega Srca Jezusovega in brezmadežnega Srca Marijinega. Naša vdanost Jezusu in Mariji nam bo pomagala, da bomo rastle v svetosti in dosegli, da bo Sv. Duh mogočno deloval v našem svetu, trl zlo in hudobijo, ogreval srca za ljubezen do Boga in sočloveka ter tako vodil svet k resničnemu miru.

L. Ceglar:

Mati, Domovina, Bog

Krog nas vse je svetlo, jasno,
luč, toplota vsepovsod,
sonce sije nam prijazno,
sveti na življenja pot.

V nas kipi življenje novo,
v naši duši je pomlad,
moč neznanih sil nas dviga,
polni ciljev smo in nad.

V zmago upamo ljubezni,
sloge, bratstva med ljudmi,
upamo v edinost, spravo,
zbližanje med narodi.

Cilje svoje izpovemo,
— naj zvedo se naokrog! —
naši cilji so visoki:
MATI, DOMOVINA, BOG!

med 18

Škofovim zavodom za sedemdesetletnico

Škofovi zavodi nad Ljubljano,
vaša sedemdesetletnica
celi narodovo rano,
lije v srca žarke upanja.

Jeglič, škof in veliki vladika,
vas za mladi rod je naš gradil;
klila v vas slovenska je mladika
mladi rod živeti se učil.

Vera, upanje, beseda naša
vaše vzgoje so bili stebri;
večnega življenja bujna paša
mladim je ohranjala moči.

Prva srednja šola za mladino,
Škofovi zavodi, ste bili,
ki slovensko mlado ste družino
vzgajali v slovenščini.

Ves čas v mlada srca ste sejali
seme močne, krepke domačije,
brazde lepše dobe ste orali
v blagor in ponos Slovenije.

V sužnosti let trideset živite,
našo zgodovino pišete,
o slovenski slavi govorite,
ki nam z vami zablestela je.

Vsi graditelji, sejavci blagi,
naj Vam Bog plačilo večno dá!
Vsi ste vsem Slovencem dragi,
ki so v srcu blagega duha.

G. M.

Krastači v luži ne moremo govoriti o oceanu.

Kitajski pregovor

Ustanovni dogovor o NO za Slovenijo

Politični stranki Slovenska ljudska stranka (SLS) in Jugoslovenska nacionalna stranka (JNS) kot predstavnici slovenskega naroda, ki sta po svojih članih zastopani v prvem Narodnem odboru za Slovenijo, na temelju medstrankarskega sporazuma iz septembra 1941 in na temelju narodne izjave z dne 29. oktobra 1944., v želji da se vse slovenske narodne in jugoslovansko usmerjene sile kar najtesneje strnejo in povežejo v skupno borbo proti zunanjemu in notranjemu sovražniku, skleneta sledeči

dogovor :

1. Dokler obstoja potreba Narodnega odbora za Slovenijo (NO) ostane razmerje političnih sil v NO v razmerju 7:6, t. j. število zastopnikov SLS je v razmerju sedem proti šest iz drugih političnih strank.

Po dogovoru med strankami — podpisnicami se število članov v NO more povišati, vendar mora ostati to temeljno razmerje vedno ohranjeno tako, da pripada SLS vedno en član več kakor ostalim političnim strankam skupaj.

2. Predsednik NO za Slovenijo je iz vrst SLS, ali oseba, ki jo SLS v tem svojstvu pošlje v NO, po predhodnem zaslišanju drugih v NO zastopanih političnih strank.

Podpredsedniško mesto pripade osebi, ki jo določijo druge politične stranke, pravtako po predhodnem zaslišanju SLS.

Tajniške posle v NO opravljata dva enakopravna tajnika, od katerih določi enega SLS, drugega JNS. Oba tajnika sta iz vrst članov NO.

3. Plenum NO more prenesti s pooblastilom izvrševanje svojih pravic delno ali v celoti ožjemu odboru, ki obstoji iz predsedstva in še treh članov NO, od katerih pripadata dva SLS, eden pa drugim političnim strankam.

4. Predsednik, podpredsednik in oba tajnika sestavljajo predsedstvo NO.

Predsedstvo vrši tekoče posle, pripravlja predloge za seje NO in izvršuje njegove sklepe.

O nujnih in neodložljivih zadevah odloča tudi samo, toda samo soglasno. Take sklepe mora predsedstvo predložiti čimpreje NO v odobritev.

5. Tu dogovorjeno razmerje med političnimi strankami ni preudicijnega značaja za morebitne druge forume ali kombinacije med vojno ali po vojni.

6. Ako smatra NO, da je potrebno izročiti vodstvo vojaškega dela vojaški osebi, ta oseba ni všteta v gornje razmere med političnimi strankami, ki sestavljajo NO. Ima samo posvetovalni glas.

7. Na predlog NO se morejo po dogovoru med strankami-podpisnicami pritegniti v NO tudi nove stranke, ki priznavajo zahteve narodne izjave z dne 29. oktobra 1944 in ki nimajo doslej svojih zastopnikov v NO.

Take politične stranke je v vsakem primeru smatrati za druge politične stranke v razmerju proti SLS.

Tudi v tem primeru ostane SLS en član več kakor vsem drugim političnim strankam skupaj.

8. Sklepanje v NO se vrši z navadno večino. Kjer gre za načelno važne predmete, mora glasovati za predlog 2/3 navzočih članov.

Predlog velja za načelno važen, ako to izjavi toliko navzočih članov, da njih število odgovarja 2/3 celokupnega števila članov NO. Decimalka 5 se zaokroži navzgor.

V ožjem odboru se tudi glasuje z navadno večino. Ako gre za načelno važne predmete, mora glasovati za predlog 2/3 navzočih članov.

Predlog je načelno važen, ako to izjavijo trije navzoči člani.

Predsedujoči v plenumu in v ožjem odboru ima glasovalno pravico. V slučaju enakosti glasov, odloči njegov glas.

9. Ako kak član NO iz kakršnegakoli razloga ne izvršuje poslov v NO, določi po zahtevi NO na njegovo mesto novega člana stranka, ki ji je odpadli član pripadal.

Član NO preneha biti tudi tisti, ki ga stranka podpisnica odpokliče. V tem slučaju postavi na izpraznjeno mesto novega člana odnosna stranka podpisnica.

10. Za sklepanje o izpremembi katerekoli točke tega dogovora so pristojne stranke podpisnice.

11. Poslovanje NO traja najdalje do konstituiranja ustavodajnega predsedništva Zedinjene Slovenije, ki ga bo slovenski narod izvolil na svobodnih volitvah.

12. Dogovor in narodna izjava z dne 29. oktobra 1944 sta strogo zaupnega značaja radi obstoječih razmer. Objavita se na posebnih predlog NO po posebnem dogovoru med strankami podpisnicami.

13. Ta dogovor je napravljen v dveh enakih izvornikih, od katerih enega ohrani SLS, drugega pa JNS.

14. Narodna izjava je napravljena v štirih enakih izvornikih, od katerih podpišejo dva izvoda pristaši SLS, druga dva pa pristaši JNS, nato si pa po en izvorni izvod s podpisi izmenjata ter pa dva izvoda izvornikov skupaj s podpisi sestavljata šele popolno listino o narodni izjavi z dne 29. oktobra 1944.

15. Dogovor velja z dnem podpisa.
Na narodni praznik, 29. oktobra 1944.

Stane Buda

Ali je Narodni odbor za samostojno slovensko državo?

Z ozirom na zadnjo božično „Izjavo“ NO se je znani slov. politik izrazil, da „sedaj nihče več ne more trditi, da je NO še za federacijo“. S tem je seveda hotel reči, da je NO že za slov. samostojno državo, vendar pa me ni prepričal.

Znana božična „Izjava“ namreč uporablja tri važne besede ozir. zveze, ko naznanja cilje svojih prizadevanj in ki se nanašajo na Jugoslavijo, na konfederacijo (skupnost držav) in ne samostojno slov. državo. Za prvi cilj „Izjava“ naglaša: „Hočemo, da se uresničijo načela suverenosti tako, da bo imel slov. narod in vsi narodi Jugoslavije... neokrnjene pravice...“ Za drugega pripominja: „V primeru svobodne odločitve za vstop v skupnost narodnih držav...“ in za tretjega: „Če bi pa Slovencem in ostalim narodom Jugoslavije ne bi bilo omogočeno, da bi sami v svobodi odločali o svoji usodi... ter bi... dogodki privedli do delitve Jugoslavije, bomo v tem usodnem trenutku Slovenci zastavili vse svoje sile, da sedanja republika Slovenija postane mednarodno priznana samostojna demokratična država“.

To je torej narodnopolitični program NO in tri važne besede ozir. zveze, ki začenjajo stavke, so: „HOČEMO, „V PRIMERU“ in ČE BI PA“. Same prva beseda je pozitivna in odločna, ostali dve pa sta pogojni in izmi-

kajoči. Moram pa priznati da je prav ta prva in res odločna zahteva, ki govori o Jugoslaviji, sestavljena izredno „diplomatično“. Na prvi pogled je večji povdarek na pravicah, kot pa na „Jugoslaviji“. Zanimivo pa je, da se dajo besede te prve točke programa tudi preobrniti, kar seveda ni znak neke doslednosti. Če namreč izpremenimo besedni red, dobimo stavek, ki se glasi: Hočemo Jugoslavijo v kateri naj se uresničijo načela suverenosti tako, da bo imel slov. narod in vsi drugi narodi neokrnjene vse pravice... so približno iste besede, toda smisel je sedaj jasen. V narodnopolitičnih programih taka dvoumnost ne bi smela obstojati.

Drugi del prve točke, kjer „Izjava“ govori o „skupnosti narodnih držav“, torej o konfederaciji, je zaradi „osrednje oblasti“, ki jo hočejo dati novi skupnosti, zelo zgrešeno sestavljen. Po drugi strani pa je tudi nelogičen, kajti dokler slov. država ni mednarodno priznana, ne more sklepati nobenih dogovorov z drugimi sosednjimi državami ozir. narodi. Tretja točka, v kateri se NO odloči za samostojno slov. državo, je pa časovno tako oddaljena, ker je navezana na dokončni spopad med demokracijami in komunizmom, da praktično niti ne pride v poštev. Poleg tega sta pa oba zadnja cilja NO (konfederacija in slov. samostojna država) samo pogojna, torej postranskega pomena in bi prišla v poštev samo takrat, če bi federacija — prva točka programa — odpovedala.

Razumljivo je torej, da bo tudi najbolj navdušen pristaš Jugoslavije z mirno vestjo podpisal to božično „Izjavo“, kajti zahteva, da do „HOČEMO“ vse pravice toda v „JUGOSLAVIJI“, pove vsakemu, da je glavni cilj NO federacija.

Če bi bil vrstni red „ciljev“ NO obraten, da bi namreč kot prvo in glavno točko postavili zahtevo: „HOČEMO samostojno slov. državo...“ in na to prvo in odločno zahtevo navezali vprašanje konfederacije, ki je lahko pogojno in če bi vprašanje Jugoslavije izpustili ali samo na kratko omenili, ker bi morala biti ta država, ki nam bo vedno ponudena od strani velesil ob vsaki izpremibi, vsem našim strankam samo „izhod za silo“, če vse drugo propade, ne pa glavni del programa, potem bi šele lahko vsi pritrdili, da v resnici naš NO ni več za federacijo.

Za zaključek bi še pripomnil, da je v zadnjem odstavku tretjega člena, kjer NO povdarja, da ima slov. narod vso pravico do lastne države, izražena v resnici samo želja, ne pa neka odločna zahteva.

Avgusta 1975.

Cleveland, 21. julija 1975

Dragi urednik!

Po letalski pošti sem danes dobil Vestnik. To je eden najboljših, kar ste jih kdaj izdali in zaslužite vsi pri uredništvu vso pohvalo. Nobenih bodic, in to je prav. Sicer je res, da nekateri ljudje ne vidijo, da je sedaj čas drug in da je mimo doba, ko si morda z vpitjem in zijanem, s pretiravanjem in zavijanjem dejstev še kaj dosegel. Vse to je mimo, ostaja le tisto, kar zgrade trezni ljudje z mirnostjo, z zavestjo odgovornosti. Vsa napihnjenost danes nič ne pomeni. V resnici mislim, da je življenjsko važno v naši emigraciji, da bi se naučili trezno razsojati, ne v ihti psovati in dvakrat prespati, kar kdo zapiše. Ko bomo do tega prišli, preprirov skoraj ne bo.

Tvoj

Karel Mauser

GRADIVO K VETRINJU

PRIPOMBE K ČLANKU V VESTNIKU (7-8)

Nekega dne nama je prijatelj prinesel revijo „Vestnik“ št. 7-8, ki prinaša ob 30-letnici gradivo k vračanju domobrancev. Niti prijatelj, niti jaz nisva brala tega članka, pač pa sem ga nič hudega sluteč dalja v branje mojemu, takrat že na smrt bolnemu možu. On ga je skrbno bral in ko je končal, sem videla, da je postal njegov obraz žalosten in čez čas je rekel: „Pišejo o meni in me blatijo“. Začudeno sem ga sama začela brati in sem se naravnost zgrozila in zjokala nad površnim, neresničnim in nespoštljivim popisom dogodkov.

Ni moj namen, da popisujem vse dogodke, ki sem jih osebno doživela ob strani mojega moža, katerega sem spremljala od odhoda iz Cerknice pa do prihoda v Pliberk.

Gospodu piscu naj povem samo tole: „Pri izmenjavi nekaj besed“, gotovo ni bil v neposredni bližini m. Rupnika, sicer bi moral vedeti, da se je že 10. maja ob 16,30 uri začel glavni napad na kom. enote, ki so imele v zasedbi most na Dravi, nekatere okoliške vasi in mesto Borovlje. Pri tem napadu so sodelovale vse domobranske enote, ki so se zbrale v vasi Podljubelj. Poleg teh so napad podprle tudi enote drugih vojaških beguncev.

Cilj je bil odpreti prehod civilnim beguncem, ki so se preplašeni bali za svojo usodo. Pod hudim ognjem so se partizani umaknili in ob 19 uri je bil prehod čez most odprt za vse, ki so hiteli v svobodo. Major Rupnik se je nastanil s svojim bataljonom v Borovljah, kamor je vkorakal z visoko dvignjeno slovensko zastavo.

Od tu se je v nedeljo 13. maja kot zadnji umaknil čez most v negotovo begunstvo.

Proti večeru smo bili na Vetr. polju. K njemu so prišli dr. Basaj, msgr. Škrbec in urednik g. Kremžar, ter mu v imenu Nar. odbora izrekli iskreno zahvalo za vodstvo bitke.

K poglavju „Predaja“ bi pripomnila tole:

Prvi od vojaških beguncev v Vetrinju so bili vrnjeni srbski četniki in dobrovoljci. Peljali so jih najprej v Pliberk in ker jim je bilo to sumljivo, se niso hoteli izkrcati iz tovornjakov. Zato so jih Angleži vozili nazaj do Celovca in od tu naprej na Podrožico, jih tam nasilno natrpali v živinske vagonc in predali partizanom. Od tam je uspelo pobegniti sinu pok. Ljotića, ki se je vrnil in se v noči od 26-27 javil stot. šabiću. Skupaj sta okrog 10 ure zvečer prišla v tovornjaku, kjer je ložiral pp. Rupnik. V prisotnosti st. šabića je fant ponovil in po karti pokazal ves potek transporta in izročanja v Podrožici.

Rupnik seveda vso noč ni zatisnil očesa. V zgodnji jutranji uri je odšel na štab, da poroča o tem dogodku. Seveda je novica udarila kot bomba.

Poveljstvo je zahtevalo, da se pripelje Ljotića, ta pa se je iz strahu

pred Angleži skrili. Mnenja so bila različna; nekateri so celo trdili, da hočejo Srbi razbiti enotnost domobranstva. Dvom pa je ostal. Tudi je bilo mnenje, naj se to drži tajno, da ne bi nastala panika. Kljub temu je Rupnik odšel do majorja Škofa, ki je bil kot prvi na vrsti za transport 27. maja in ga obvestil o možnosti vračanja. Major Škof mu je bil zelo hvaležen in mu je zagotovil, da bo pozoren in čuječ. Rupnik ga je tudi prosil, naj po možnosti pošlje koga nazaj s poročilom, vendar se nihče ni vrnil.

28. maja v pozni nočni uri, en dan pred odhodom 2. polka sta Rupnika poiskala dva srbska četnika-oficirja, njegova tovariša še iz dobe jug. vojske, ki sta se iz Črne gore pretokla do Vetrinja, bila vrnjena in se iz Jesenic prebila nazaj v Vetrinje, da posvarita svojega vojnega tovariša.

Seveda sedaj Rupnik ni več dvomil v resničnost vračanja.

Zato je sklical vse višje oficirje 2. polka, jim povedal resnico v obraz in jim dal nalog, naj se organizira med moštvo beg med civilne begunce ali iz taborišča. Vendar do tega ni prišlo in 30. maja je bil vkrcan na tovornjake 2. polk — 1400 mož na Podrožico in 1400 mož na Pliberk in 20 civilnih oseb.

Tisto jutro se je vrnil tudi nadpor. šprah in je bil zasliševan na štabu. Transport na Pliberk je spremljal pp. Rupnik z odločno voljo, da med potjo ali v samem Pliberku organizira pobeg moštva. Konvoj so spremljali nekateri angleški vojaki na motociklih. Nihče se ni zganil, da bi skočil s tovornjakov. Rupnik se je v svojem avtomobilu, ki ga je šofiral vojak, po imenu Grabnar, vozil na koncu transporta. Mislim, da je ta transport v primerni razdalji spremljala mala kamioneta Nar. Odbora.

Pri prihodu na travnik se je avto ustavil pri neki kmečki hiši. Tako je sva stopila v hišo in vprašala ljudi, kaj se tukaj dogaja. Ljudje so rekli, da pride z jug. strani prazen vlak živinskih vagonov, da vanje natrpajo vojake in jih vozijo v Jugosl.

Ko je transport na cesti ob travniku, nekako 500 m od postaje obstal, ni bilo nikjer nobenega angl. vojaka. Približali so se nekateri oficirji in Rupnik jim je povedal, kam gremo in da naj obveste moštvo, da poskače s tovornjakov in se razbeži.

Izjava, da je svoje razočaranje izrazil z besedami: „Pa ja sam verovao u englesko gentlemenstvo“, je izmišljena, smešna in neresnična. Pisec jo podaja celo v srbskem jeziku, čeprav dobro ve, da Rupnik vso dobo domobranstva ni uporabljal srbskih besed.

Oficirji so bili mnenja, da je sedaj vojne konec, da se ne more zgoditi tako kot leta 1943 v Kočevju, da bodo morali postopati po mednar. zakonih, da so partizani tudi ljudje, celo, da je Rupnik izgubil živce, da bomo doma lažje ušli itd.

V glavnem ni bil nihče pripravljen na odpor ali beg.

Med tem se je približal angl. poročnik z nekaj vojaki. Rupnik ga je potom tolmača ing. Kralja v francoščini vprašal, če je on odgovoren za transport, pa je rekel, da ne, pač pa da se na postaji nahaja major. Rupnik je izrazil željo, da hoče govoriti s tem majorjem. Poročnik se je ponudil, da nas popelje na postajo in posedli smo v avtomobil. Po par metrih vožnje je meni prišlo na misel, da je to zelo nevarno, da nas bo že tam predal partizanom in ker je vozil počasi, smo skočili vsi trije iz avtomobila in zahtevali, naj majorja pripelje semkaj. Poročnik je obljubil. Predno pa je odpeljal, je poklical nekaj angl. vojakov, ki so nas tu zastražili, da se nismo mogli več svobodno kretati.

Med tem so se vojaki izkrcavali in se zbirali na levi strani ceste na travniku, seveda počasi obkoljevani od angl. vojakov.

Pojavil se je mlad major, ki se je pozneje predstavil kot major Winn, v spremstvu mladega v civil oblečenega fanta, ki se je dal spoznati kot Slovenec, četnik iz Zmagoslavovega odreda in je sedaj igral vlogo tolmača. Seveda je bil s tem pogovor zelo olajšan in Rupnik se je predstavil kot poveljnik tega transporta.

Ko je povedal svoje ime, ga je mladi tolmač začudeno gledal. Osebnost ga ni poznal, po imenu pa je dobro vedel, kdo je.

Rupnik je tedaj rekel, kdo smo in, da nam je bilo rečeno, da gremo v Italijo in, da nočemo v Jugosl. Angl. major nam je odgovoril, da ima nalogo odpraviti transport, da ga pa ne zanima cilj transporta ter da civili niso obvezni pridružiti se temu. Celó je označil Tita kot dobrega človeka ter da se nam ni ničesar bati.

Seveda se s tem odgovorom nismo zadovoljili. Pri tem sem se domislila pisma generala Rupnika, izročene ga nam par dni prej, v katerem je njemu, gen. Rupniku dano zagotovilo (od angleških oblasti v Millstattu), da se domobrancev ne bo izročalo v domovino partizanskim oblastem. Takoj sem ga poiskala, povedala vsebino tolmaču naj jo pove angl. majorju, vendar je ta ostal popolnoma brezbrizen do tega.

Oddaljila sva se tedaj od majorja, odšla na travnik in tam posedla na kovček. Tedaj so se nama približali tudi nekateri vojaki, med temi tudi pisec članka v reviji Vestnik.

V svojem obupu sem pozneje vstala, padla pred majorja na kolena in ga s povzdignjenimi rokami prosila pomoči. Tolmač pa mi je ob tej priliki zagotovil, da je majorja točno obvestil kdo je Rupnik, kaj je bil in kaj se bo z njim zgodilo, če bi bil vrnjen.

Med tem se je travnik počasi praznil, vojaki so odhajali na postajo. Približal se je čas, ko bi tudi mi prišli na vrsto. V svoji nemoči sem raztrgala omenjeno pismo in ga vrgla v travo.

Tedaj me je poklical tolmač rekoč, da bo major poslal mali kamion, da naju prepelje na postajo in tako olajša pot. Tedaj sva sklenila, da bova zbežala, naj pride kar hoče. Kamioneta je prišla in so dovolili tudi

vojakom, ki so bili z nama, povzpeli se nanjo. Vstopali so na kamioneto, nalagali nahrbtnike in tudi moj kovček so že naložili; vse se je vršilo brez pritiska ali odpora.

Pristopil je tedaj tolmač in povedal zapoved majorjevo, da hoče imeti pismo. O usodi pisma sem mu takoj povedala, pa je vztrajal češ, gospa poberiva ga. Storila sva to in z njim odšla k majorju. Le-ta je odločil, da naju zadrži za 24 ur, da se razjasni, kaj je s tistim pismom. Ob smrti mojega moža izjavljam, da ni postavil nikakega pogoja, da bi se zato morali ostali vojaki vkreati in peljati na postajo in, da ni bil nihče na najin račun vrnjen. Niti eden ni skušal bežati, čeprav so preje vsi zatrjevali nasprotno. Posloveli smo se in nekateri so prosili, naj kaj storiva za vrnjene domobrance. Kamioneta je odpeljala, ostala sva sama omočična od dogodkov.

V soboto dopoldne je prišel angl. major v spremstvu tolmača ter nama osebno sporočil novico o ustavitvi nasilnega vračanja v domovino. Poslovil se je od naju z vidnim zadoščanjem, da nama je rešil življenje.

Obe pismi — originalno, strgano a zlepljeno, in v angleščino prevedeno, še danes hranim.

Ne razumem tega pisca, bivšega vojaka-oficirja, ki je v neštetih borbah spremljal Vuka, da ne pozna njegovih prepričanj, ko so vendar njegova dejanja bila izraz njegove osebnosti — njega vsega.

To je izjava zelo neresnega človeka. Naj mu bodo za zgled besede, ki jih je njegov nekdanji poveljnik izrazil na letošnji veliki petek: „Skušal sem storiti vse, kar je bilo mogoče, kot Slovenec in kot oficir. Če mi je uspelo, bodo sodili drugi. Moj odgovor pred Bogom bo pa zelo lahak — stal sem s svojim narodom, to pa ni noben greh!“

Zinka Rupnik, l. r.

V številki 7/8 — 1975, str. 91-102 je bilo objavljeno pričevanje XY o vračanju domobrancev. Spričo pisma, ki ga je uredništvu poslala gospa Zinka Rupnikova, čutim za svojo dolžnost, da objavim naslednje podatke:

Po posredovanju soborca Mihe Benedičiča sem letos 28. marca 1975 — na Veliki petek — obiskal Vuleta Rupnika na njegovem domu in to iz dveh namenov: 1.) da bi dobil točen popis zadnjih dni v Sloveniji ter poslednje bitke na Dravskem mostu in 2.) da bi to zgodovinsko dejanje, ko so vojaki Vuletovega polka ponesli v svet čisto slovensko zastavo, ostalo tudi zapisano po avtorju samem.

Naslednji dan sem Vuletu dostavil posnetek razgovora — 8 in pol strani tipkanih na dvojni presledek. Vule je začel tekst dopolnjevati, popravljati in bolj pojasnevati, pa je pri tem ostalo, ker teksta za objavo nisem prejel. Da ga ne bo, mi je prišla gospa Zinka osebno sporočit na dom. V tistem času je na uredništvo prišlo zgoraj omenjeno pričevanje in objavljeno je bilo v najboljši meri, da bo tekst vplival na Vuleta tako, da bo svojega čim prej končal, pa seveda tudi objavil.

Žal se je zgodilo drugače in Vule je odšel prezgodaj iz naše srede.

Smatram pa tudi za svojo dolžnost, da zapišem: tisti dan 28. marca mi je Vule osebno bral ves govor ob blagoslovitvi zastave Slovenskega državnega gibanja in govor je bil potem v celoti objavljen v isti številki Vestnika. Tudi je Vule sam svetoval naslov svojih zapiskov, kadar bi bili objavljeni, in sicer takole: *Slovenski orel gnezdo plete v tujini, ker žal svobode ni v domovini.*

Upam, da bo ta tekst, dasi nepopoln, nekega dne objavljen v Vestniku.

Pavle Rant

Pri Gospej Sveti

Čez vzhodne vrhove je sinil svit. Komaj sem stopil čez prag, že sem zaslišal streljanje iz smeri od Vovber in koj nato iz nasprotno, od Velikovca. Neprijetna gorkota mi je rinila do temena. Poiskal sem ravnateljico gospodinjske šole (kjer sem vršil službo upravnika) in ji razložil svoj položaj, namreč, da me bodo partizani ob prihodu iskali. Takoj je razumela in se strinjala z mojim begom. Dala mi je tudi priporočilo za novo službo. Ob osmih sem bil že oprtan z nahrbtnikom in težkim kovčkom in sem jo ubrisal naravnost preko njiv, da bi me gozd čimprej sprejel v svojo zaščito.

Ko sem prišel na cesto, ki vodi iz Vovber proti št. Vidu, sem se znašel sredi procesije madžarskih beguncev. Ne samo cesta, celo ozka dolina je bila nagneteno polna, da ni bilo moči prehitovati. Ko bi mogel nositi, bi bil lahko pobiral odvrženo robo: radije, preproge, obleke, dragoceno posodo i. t. d. Počasi in molče smo speli proti Ostremu vrhu (Hochosterwitz) in mimo njega.

V mraku sem došel do vojvodskega prestola. Prvič v življenju sem ga videl. Obstal sem ob ograji, ga gledal, premišljal in se oddahnil od teže tovara. Na hribu pri Gospej Sveti so letale rakete v zrak. Pri srcu me je stisnilo, kajti nisem mogel uganiti, kaj bi to bilo? V tesnobi sem naredil še tisti konec poti.

Pod vasjo je velik bivši samostan. Oblast ga je spremenila v državno gospodinjsko šolo. Pozneje so to šolo preselili na Galabrennhof pri Velikovcu (blizu št. Ruperta), prostore pa preuredili za bolnico. Posestvo je upravljal zaveden nacist, ki me je po priporočilu sprejel v službo.

Toda — grdo presenečenje! Celo obširno dvorišče je bilo polno partizanov, oboroženih kakor v „izvidnicah“. Kar opletali so — zlasti manjši — pod težo orožja in municije in ročnih granat.

Ob prestopu velikega portala sem bil že obkrožen od njih.

Kaj zdaj?

V sicer počasno glavo mi pa bliskovito pade zvijača: nisem znal niti slovensko, niti poljsko, niti srbsko (dasi sem vse obvladal) in še manj kakega drugega jezika, ampak samo nemško. Pustili so me pri miru, ko so uvideli, da se ne sporazumemo.

Ves teden sem se moral drenjati med njimi vsaj zjutraj, popoldne in zvečer. Ujel sem poljsko govoricico, ukrajinsko, rusko, češko, srbsko, hrvatsko (ki se od srbščine le malo loči) a največ slovensko. Trdovratno sem vztrajal le v nemščini, skrbno pa vlekel na uho, karkoli je kdo povedal in pri tem brezasto gledal.

V nedeljo sem šel h sv. maši. Pridigar kanonik (ime sem pozabil) je govoril (slovensko!), da me je kar dvigalo s sedeža. Toda ne od vneme marveč od srda. (Upam, da sta mi Gospa Sveta in njen Sin kar takoj odpustila!) Ves poparjen sem šel iz božjega hrama. Gledal sem neštevilne lepake in letake, s katerimi so partizani pokrili vse zidove hiš in bazilike. Moral sem se z vso silo krotiti in brzdati, da se nisem izdal.

Potem sem računal: Kanonik je zdaj pri kosilu. Morda bo po kosilu malo zadremal. Počakati bo treba.

Ob štirih sem jo mahnil k njemu na obisk. Sprejel me je. Po kratki predstavitvi in uvodnih besedah sva prešla na zadevo, zaradi katere sem ga nadlegoval: dopoldanska pridiga. Dejal je bil namreč med drugim: „Ne moremo se Gospej Sveti dovolj zahvaliti, da je pripeljala v deželo partizane...“ In še kopo najbolj pretiranih pohval. Cela pridiga je bila sama hvalnica partizanom. Kar mi je besedni zaklad in znanje dopuščalo, sem iskoristil, da bi prepričal gospoda o njegovi zmoti. Menil sem, da sem vsaj malo uspel. (Čez leto dni sem se mogel prepričati, da nič.)

Dnevi so se vlekli po polževo. Poleg strahu glede bodočnosti me je razjedala tudi skrb za mamo, brate in sestre, ki so bili ostali doma. Bili smo namreč od partizanov zapisani kot zločinci št. 1. Tuhtal sem, kako jih obiskati?

Nekega nedeljskega popoldneva sem se odločil. Šel sem v partizanski štab, ki je bil v šoli. Nameraval sem dobiti prepustnico, kajti brez nje ne bi prišel čez dva kilometra.

V zaupanju na božjo pomoč sem spet znal slovensko — namreč v štabu. Komandantu sem se moral predstaviti z dokumenti.

„Tovariš, kje pa si prej bil?“

„V nemškem ujetništvu.“

„In prej?“

„V jugoslovansko-nemški vojni v Macedoniji.“

„In še prej?“

„V vojaški službi.“

„Pa še prej?“

„V kmetijski šoli.“

„Saj sem vedel, da si ti! Ne poznaš več sošolca? — Ne? — Pe-kovec Tone iz Bohinja.“

Z največjo silo sem krotil vznemirjenje in strah. Uspelo mi je, se pokazati mirnega in celo vzhičenega nad srečanjem s sošolcem. Potem sva med razgovorom o vseh mogočih problemih pila kavo (pristno, dasi je tedaj ni bilo dobiti!) in kadila cigarete. Ko je doznal, da jih nimam, mi jih je podaril kar velik paket (12.000 cigaret). „Za pr'mej“ me je povabil na večerni miting. „Pridejo punce kot puter...“ „Boš vso noč lahko okušal slast ljubezni...“ in podobne vabe mi je drobil. S tem pa je seveda stopnjeval mojo stisko. Obljubil sem mu, misleč, da bom iztuhtal opravičilo, da se vabilu nisem mogel odzvati.

Naenkrat se najavi in že prikaže v štabu angleški oficir. Na srečo je imel Tone fanta, ki je za silo lomil angleščino.

„Poveljnik angleške komande pri Gospej Sveti želi prijateljsko stisniti roko komandantu partizanske edinice“, je tolmačil fant.

„Visokega oficirja kar najbolj iskreno pozdravljam in mu z obema rokama stisnem njegovo.“

Sledil je stisk rok. Anglež je sedel na mizo, položil stopalo ene noge na koleno druge in vrtel v rokah in se igral s kakih 70 cm dolgo paličico. Ne vem, je to bil znak njegove časti, oblasti ali kaj?

„Vas je veliko stalo zavzetje Koroške?“ je vprašal Anglež.

„Za nas, dolgoletne prežgane borce, ni bilo preveč hudo. In vas?“

„Priznati moram, da nismo izgubili nobenega življenja.“

Tako se je vlekel razgovor med jecljanjem tolmača.

„Bolnico, ki ste jo napolnili, izpraznite do jutri zjutraj“, je sledil ukaz Angleža.

Tone je bil v nemali zadregi.

Na kratko sem se poslovil in nesel s seboj cigarete in pro-pustnico.

Nisem še zaspal (bilo je okrog polnoči) in že se zasliši rjojenje težkih tovornjakov. V temni sobi sem stal in opazoval vrvenje in hrup na dvorišču. Šele proti jutru sem zaspal.

Ko sem ob zori planil s postelje, je bila moja prva stvar pogled skozi okno.

Tišina.

Hitro sem bil na balkonu. Pravo razdejanje. Vso ogromno dvo-rišče je bilo nastlano s papirji, deskami, laštami, cunjami in vsako-vrstno drugo ropotijo.

Spustil sem se v dir po hribu navzgor do štaba. Vse prazno.

Mize in stoli, okna in vrata razbita in steptana na tla, propagandnih lepakov na kupe in vse v neredu.

„Šli so...“

Zdelo se mi je, da rastem, da se dvigam. Silna teža, ki me je prej tiščala h tlom, je splahnela. Naenkrat sem začutil neko praznoto. Toda le za hip. Naslednji trenutek sem bil že poln ognja. Skočil sem k steni in že trgal lepake, Titove slike, odredbe in vse, kar se je njihovega dalo spraskati s sten. Nenadoma se spomnim na dve slovenski zastavi, ki sta brez svesti, da sta omadeževani z rdečimi zvezdami, žalostno viseli z drogov ob vhodu na bivše samostansko dvorišče. Splezal sem na visok zidan steber, odlomil drog in treščil na tla. Takoj na to na drugega in storil isto.

Iz posameznikov, ki so se mi bližali, je v par minutah nastala množica.

„Um Gott's Will, was machen Sie hier?“

„Das, was recht ist.“

Nadaljeval sem započeto delo z vso vnemo.

„Vas bodo postavili ob zid...“

„Predno vas bodo ubili, vas bodo strašno mučili...“

„To je vendar vaša zastava!“

„Ni naša. Naša je čista. Ta je omadeževana!“

Zgrabil sem jo stopil nanjo in jo z rokami z vso silo potegnil, da sem jo strgal. Strgal na drobno. Eno in drugo.

Vaščani, nekateri sivolasi, so zmajevali z glavami nad mojim početjem.

„Ste za komuniste?“ sem jih vprašal.

„Ne, ne!“ so začeli govoriti slovensko vsaj stari. „Toda za Slovence smo.“

„Zelo, zelo prav! Jaz tudi! Toda ne maram pod rdeče trinoštvo!“

„Mi tudi ne! No, nekateri morda...“

Sledilo je še nekaj prepričljivega pouka. Skrb in strah sta kar vidno lezla z njihovih ramen.

„Ne Hitler, ne nemška oholost, še manj komunisti! Ta dežela je naša: slovenska in krščanska!“

Po kosilu sem naložil nahrbtnik, v roko kovčeg in jo ubral proti domu, misleč, da so partizani tudi od nas odšli.

„Ja, ja, ja!“ so mi pritrjevali.

Vso dolgo pot se me ni usmilil niti en sam voznik. Ena sama revna ženska mi je dala kosilo.

Na prejšnjem službenem mestu, ki sem ga gredoč obiskal, so mi povedali, da sem partizanom za pet minut ušel. Takoj, da so spraševali za menoj.

M. O.

Manifest

dijakov — petošolcev srednješolskega tečaja ravnatelja Marka Bajuka —
Buenos Aires, ob 30-letnici slovenske politične emigracije

Mi, dijaki in dijakinje petega razreda srednješolskega tečaja ravnatelja Marka Bajuka v Buenos Airesu se v letošnjem šolskem letu spominjamo skupaj s svojimi starši junakov in mučencev, ki so dali svoja življenja bodisi med vojno bodisi po končani svetovni vojni, in zvesti vzgoji, ki smo jo sprejeli tako v naših družinah kakor v naših svobodnih in demokratično organiziranih delovnih skupnostih, izjavljamo, da odločno odklanjamo mednarodni komunizem, ki je našemu narodu ubil in še ubija toliko življenj, ki jih slovenski narod na svoji rodni očetnjavi tako krvavo potrebuje in jih bo potreboval še bolj v neposredni bodočnosti.

Izjavljamo slovesno, da ni v nas nobenega sovraštva proti nobeni osebi, nobene maščevalnosti za vse gorje, ki so ga prestali naši starši in naši predniki; izjavljamo pa tudi slovesno, da hočemo svobodo narodu, iz katerega smo izšli in za katerega se moramo boriti, kajti v nas teče slovenska kri. Ta nam tudi narekuje, da sedanje oblastnike vprašamo, kdaj bodo dovolili odkop vseh, ki so jih skrivaj pobili in njih krščanski pokop v blagoslovljeni zemlji, kakor je od nekdaj bila navada v slovenskem narodu.

Obžalujemo pa tudi, da v 70-letu, odkar je bila postavljena prva slovenska gimnazija — kakor to vemo iz šole — njeno veličastno poslopje še ni bilo vrnjeno pravemu lastniku. Nasprotno, služi namenom, ki niso v korist slovenskemu narodu.

Obračamo se končno na vse sošolce naših let po vsem svetu, da skupno začnemo povezavo svobodnih slovenskih študentov Slovenije v svetu z enim samim ciljem: vse naše delo za svobodo vseh rojakov in rodne grude naših očetov.

Buenos Aires, 12. julija 1975.

ŠE ENO PRIZNANJE

Komunistični literarni zgodovinar Rado Jan je v razmišljanju o Svetinovi trilogiji Ukana zapisal med drugim tole:

„Boj za Boga, ki so ga bili, tako so rekli, naši zapeljanci (mišljeni so domobranci), je bil v bistvu boj zoper njihovo lastno samodtujitev, ki se je končala po tragični razčlovečenosti v breznih roških gozdov.“

HOČEM SI USTVARITI SLOVENSKO DRUŽINO!

Kot mati večjih hčera, naj bi vam govorila o temi: **Iz vas bodo zrastle nove slovenske družine.** Ni moj namen povedati Vam nekaj zvenečih fraz, ampak želim se pogovoriti z vami, kot se pogovori mati s svojimi hčerami. Vem dobro, da človek mnogo sliši, marsikaj si dobro zapomni, vendar le malo od tega uporabi.

Ko sem pred 27 leti prišla v Argentino, sem bila slovensko dekle, ki je pognalo svoje korenine in srkalo sok slovenstva v matični domovini. Zato ni čudno, da sem si ustvarila slovensko družino. Vam pa, dekleta, stoji na poti mnogo ovir in le, če boste zavestno hotele doseči slovensko družino, vam bo to uspelo. Živite v popolnoma različnem okolju, kot sem živela jaz. Nikakor ne morem reči v boljšem ali slabšem, ampak drugačnem. Če vam ni težko razumeti, da ste hčerke političnih emigrantov potem bomo ta razgovor veliko lažje nadaljevale. Vaši starši so kot jaz odšli od doma, ne morda za mislijo, da nam bo na tujem boljše, ampak zgolj zato, da smo si ohranili možnost živeti **Bogu, materi in domovini.** Ne mislite, da je to preveč zveneč rek-fraza, ne drage moje, to je **naše geslo.** Vem, da kot ves mladi svet opazujete ljudi in vidite, da so mnogi tega gesla le malo spominjajo in se brezbrizno predajajo materializmu. Vendar, če ste odkrite, imamo med seboj ljudi, ki vedo, zakaj so odšli od doma in temu primerno živijo.

Lepo je biti mlad. Ne zato, ker ste prijetne za oko, mnogo bolj važno, da se zavedate, da je mladost doba, v kateri se pripravljate za bodočnost, ki bo taka, kakršno boste naredile ve z Božjo pomočjo. Ena lastovka ne prinese pomladi, pravi slovenski pregovor, vendar je prvi opomin, da se bliža pomlad in te moje besede naj bi bile takšen opomin in obenem vabilo za premišljevanje vaših pravic in dolžnosti kot dekleta slovenskih staršev. Gotovo je najvažnejše, kar ve same čutite, dostikrat je dobronamerna beseda ob pravem času velika pomoč. **Kot je temelj vsake družbe družina,** tako je tudi bodočnost slovenskega naroda odvisna od števila slovenskih družin. Vprašanje je, če ste ve kdaj pomislile na to? Če niste, skušajte si dobiti čas, da boste premislile, kaj pomeni naslov: **Hočem si ustvariti slovensko družino.** Ne prepustite tega usodi, to bi bilo pilatovsko ravnanje. Ne mislite, da bi si jaz dovolila soditi dekcle, ki ravna tako. Ne! Koliko je deklet, ki niso imele prilike, da bi se o tem pogovorile, zato je vaš šolski odbor odločil, da bi se danes in tudi v bodoče, pogovorila o stvari, ki je tolikšnega pomena za bodočnost slovenskega naroda. Torej, dekcle, če si slovenskih staršev hči, nosiš v sebi slovensko kri, katero skušaj ohraniti, plemenititi. Ta kri ni samo kemična sestavina, ampak je žlahtna tekočina, ki

vsebuje modrost preteklosti in moč slovenski bodočnosti. Omenila sem že in še enkrat ponovim, da je napačno mišljenje, da smo Slovenci boljši od drugih, zelo važno pa je da se zavedamo, da smo različni. V tem tečaju ste po dovršeni osnovni slovenski šoli dobile vsaj približno poznanje naše narodne preteklosti, če se udeležujete slovenskih prireditvev, se doma kdaj pogovarjate o Sloveniji in preberete vsaj nekaj slovenskih knjig na leto, potem že imate temelj, na katerem boste gradile slovensko družino in z njo narodno bodočnost. Priznam, da imate mnogo ovir na poti, zato toliko povdarjam da samo, če se boste zavedale, da ste člen, ki ga je ustvaril Bog v narodni verigi in ga boste po sebi vključile v nov člen, ste izpolnile dolžnost do svojega naroda in s tem ostale nekdo, ki ve kaj hoče. Vendar vem, da ni vedno lahko izpolniti, kar želimo zato Vam svetujem, prosite za pomoč Boga in Mater Božjo. Zavedna Slovenka bodi praktična katoličanka. To se pravi, živi, kakor Cerkev uči. Delaj dobro, bodi vesela in zavedaj se, da je ljubezen tista, ki vse da in ničesar za sebe ne zahteva. Takšna naj bo vaša ljubezen do težko preizkušenelega, malega a trdoživega slovenskega naroda.

Joža Andrejakova

12. julija 1975 (Izvajanja na študijskem dnevu dijakinj srednješolskega tečaja rav. M. Bajuka).

L. Cegljar:

Svoj biser branimo

Nasprotnik nam vsiljuje boj,
naš biser hoče nam odvzeti,
če to mu kmalu ne uspe,
bo skušal naše vrste streti.

Pripravimo se zdaj na boj,
vrste bojvniške sklenimo;
dokler ne bo napad odbit,
pogumno biser svoj branimo.

Naj v boju nas krepi zavest;
Pravica je na naši strani.
Naš bojni klic naj se glasi:
Kdo zoper nas, če Bog je z nami!

IZ NIČ SMO ZAČELI

(Nekaj spominov na početke Slovenske begunske gimnazije v Vetrinju)

Z iskreno zavzetostjo in odobravanjem sem pozdravil misel vodstva Srednješolskega tečaja ravnatelja Marka Bajuka, ki me je naprosilo, da vam, drage dijakinje in dijaki, povem kaj iz spominov, kako smo v tistih prvih begunskih dneh pred tridesetimi leti pričenjali s šolskim poukom med begunci tam na Vetrinjskem polju. Iz tega je vzrastla „Slovenska begunska gimnazija v Vetrinju“. In ni nobenega dvoma, da se je v njej začel tudi zametek današnjemu vašemu Srednješolskemu tečaju. Saj nosi ime po njem, ki je bil začetnik in osrednja gibalna sila vsega našega prizadevanja in dela.

Naprošen sem bil za referat „Iz nič smo začeli“. Ne morete si predstavljeni, dragi moji, kaj vse ta skromni in borni „nič“ skriva v sebi!

Koliko ljubezni in volje, koliko truda in žrtve, dá — celo resnih tveganj!

Božja Previdnost je odločila, da sem bil med tistimi, ki smo ob ravnatelju Marku Bajuku že na samem Vetrinjskem polju postavljali temelje našemu šolstvu v begunstvu.

Čas mi je na kratko odmerjen. Zato se bom skušal omejiti v naslednjem predvsem na nekaj svojih osebnih najpomembnejših in najzanimivejših spominov. Vsekakor pa vam vsem in vsakemu posebej toplo priporočam in na srce polagam, da prebirate v Svobodni Sloveniji predragocene spominske prispevke dr. Ludvika Puša v podlistkih „Na dolgo pot“. Podrobne podatke in zelo nazoren opis vsega dela najdete v Koledarju Svobodne Slovenije iz l. 1949 na str. 109 in ss. ter v Koledarju-Zborniku iz l. 1952 na str. 160 in ss.

Zdi se mi, da bi vam skoro moral postaviti nekako nalogo, naj bi ne bilo nikogar med vami, predragi mladi študentje, ki bi se ne seznanili čimprej s tema dvema člankoma.

Naj bi bila to med vami — majhna žrtvica ob spominu na 30-letnico zdomstva vaših staršev, sorodnikov in prijateljev, ki so tedaj morali na križev pot begunstva.

Ko sva z rajnim očetom v tistih prvih majniških dneh leta 1945 z mojimi štirimi nedoraslimi sinovi (najmlajši še ni dopolnil poldruga leta) in s štirimi ženskami naše rodbine prirnila na Ljubelj ter obstala pred tistim dantejevsko pošastnim tunelom, se nama je posrečilo, da sva ženske in otroški drobiž spravila v zavetje pod streho

Sama sva pa ostala cepetaje vso mrzlo noč z ostalimi zaskrbljenimi begunci pred tunelom ob koleslju, ki sva ga našla prevrnjenega in zapuščenega, precej polomljenega na serpentinah v obcestnem jarku. A služil nama je dobro vse do Vetrinja. K ojnici sva mu otvezala z debelo žico,

s pravtako prevrnjenega vojaškega kamiona, mladega žrebca, ki sva ga našla na paši brez lastnika in brez opreme — zares čisto „nagega“.

Oče je tedaj od nekod prinesel tri krompirčke in sva si jih pekla na skromni žrvjavici pod vozičkom.

Tedaj mi je potožil: „Bog se nas usmili! — Veš, kar zagomazi mi po hrbtu, če pomislim, da odhajava v neznano tujino in v še vse bolj neznan budočnost ob beraški palici; pa s štirimi ženskami in štirimi majhnimi otročiči. Kaj bodo jedli jutri; in pojutrišnjem? In potem bo še en dan; in še eden; in še... Pa — saj Bog ve za nas!“

Po preplahu pred partizani, preden smo mogli skozi tunel na koroško stran, in po trepetanju v strahu, če se bomo mogli še pravočasno rešiti preko mostu na Dravi, smo v gluhi noči obstali na mehki zemlji na vetrinjskem polju. Dotipal sem se do žveplenke in ugotovil, da smo sredi množice sobeguncev — na obdelani njivi... No, prav! Toliko mehkeje bo poslano na preorani in prerahljani zemlji!

In se je že v teh prvih dneh, na teh njivah in travnikih, pod drevjem in šotori vseh vrst ravnatelju Marku Bajuku razširilo skrbno očetovsko srce in zajelo poleg njegove rodbine še vse širše kroge. Med domobranci in begunci je srečal in prepoznal mnogo svojih osmošolcev s klasične gimnazije, ki jo je moral zapustiti kot ravnatelj.

Brez oklevanja je začel vrtati za mislijo, kako rešiti vsem tem mladim študentom njihovo šolsko leto.

Narodni odbor je zato po svojem delegatu za Koroško in Štajersko dr. Jožetu Basaju izdal dne 16. majnika 1945 odlok št. 1/pr. (prosveto) ,ki ga lahko imenujemo ustanovno listino za novo gimnazijo.

Odlok pravi v svojem prvem odstavku: „V slovenskem taborišču Vetrinje se ustanovi s pravico javnosti a) Prva slovenska begunska gimnazija; b) po potrebi meščanska šola in c) ljudska šola. Spričevala teh šol imajo veljavnost enakih učnih zavodov v Jugoslaviji.

In z naslednjim odlokom št. 2/pr. z dne 18. majnika je pa NO že imenoval za prosvetnega načelnika ravnatelja Marka Bajuka z nalogo, da organizira vse naše šolstvo med begunci po taboriščih.

Vzporedno z organiziranjem vseh vrst nižjega šolstva (otroški vrtci, ljudske šole itd.) so se torej z vso vnemo začele priprave za ureditev srednje šole. In tako je bil z odlokom istega Narodnega odbora št. 3/pr. z dne 8. junija 1945 imenovan ravnatelj Marko Bajuk za ravnatelja „Slovenske begunske gimnazije v Vetrinju“.

Posrečilo se mu je med begunci zbrati prve usposobljene profesorje in učitelje za vse predmete.

Osebnostno sem se šel posvetovati v tistih dneh s prof. Mirkom Bitencem v njegov šotor tam za potokom med jelševjem. Ob formiranju domobranskih edinic sem čutil za svojo dolžnost, da uredim vprašanje osebne obveznosti v službi domovini. Pa mi je z vso odločnostjo dejal: „Vaša dolžnost, dragi

kolega, je pač zdaj, da se posvetite reševanju svoje družine in pa poklicnemu vzgojnemu delu. Tam je vaše mesto!“

In tako mi je pripadla vključitev v profesorski zbor nove nastajajoče gimnazije in pa mesto njenega tajnika.

Ravnatelj je brez odloga izdal poziv na dijake, da se prijavijo k nadaljevanju pouka.

Naj vam tu pokličem v spomin — za razumevanje našega razpoloženja in vsega položaja —, da so v tistih zadnjih majniških dneh odhajali transporti domobrancev pod stražo lažnih zaveznikov v nasilne klavnice rdečih valpetov v domovino.

Živeli smo pač pod vtisom strašne mrzlične napetosti in pričakovanja usodnih novic.

Tudi sam sem bil s starši in z družino že določen na listi za odhod prvega naslednjega transporta civilnih beguncev za 1. junija 1945.

A božji računi so bili drugačni! Kakor vsi veste, se je našim zastopnikom, zlasti dr. Meršolu posrečilo, da so bili nadaljnji transporti ustavljeni.

Ko se je nekega dne bližala strašna nevihta nad Vetrinje, sva se pred hudim neurjem z očetom in našimi zatekla pod streho v župnišče. Tam smo bili deležni pač za tiste čase največjega gostoljubja. Odkazali so nam sicer tesno, a za nas predragoceno sobico, polno starega pohištva, kjer smo poslej mogli ostati v zavetju in pod streho z našimi malimi.

In tako me je tamkaj doletela še nova služba! Boiehni župnik je moral ob večernih urah zgodaj k počitku. Zato je izročil meni cerkveni ključ z naročilom, da sem vsak večer čakal, dokler se ni cerkev izpraznila, da sem zaklepal glavna cerkvena vrata.

Moj Bog! — Predragi študentje! Nikdar mi ne bo mogoče pozabiti, kaj sem doživljal tiste strašne polnočne ure z dolgim ključem v roki!

Pod kipom Žalostne Matere božje je neprestano gorelo nebroj sveč in svečic, ki so povzročale v temnem in zaprtem prostoru še vse tesnobnejše, kar neznosno ozračje. In vanj se je zlivalo še vse groznejše in bolestnejše duševno trpljenje in vzdusje. Po tleh pred Njo, Materjo bolečin so na pol klečale, na pol ležale v obupavanju skrušene postave utelešene bridkosti in nedopovedljivega trpljenja; molile so in jokale, klicale in rotile, vile roke in tarnale: matere, žene, neveste, sestre izdanih in v mučeniško smrt predanih domobrancev...

Kako je vsakokrat v srcé zarezalo, ko sem obrnil ključ v cerkvenih vratih in je tegobno odjeknilo v gluho praznino...

Toda — čez dan pa je šlo naše delo za gimnazijo dalje. Oče — ravnatelj je vodil in urejal, kakor da se ni nič zgodilo.

Še enkrat vam ponavljam: „Iz nič smo začeli“ — a, dragi moji, ta „nič“, ta nič ima toliko globoke in pretresljive vsebine!...

Prav zato sem čutil potrebo, da sem se vam ob teh spominih pomudil nekaj več trenutkov, čeravno na prvi videz nimajo nič opravka z našo

gimnazijo; pa so vendar z vsem našim takratnim življenjem in delovanjem takó tesnó povezani!

Iz letnega ravnateljevega šolskega poročila za šolsko leto 1945/46 o početkih gimnazije beremo:

„S podporo taboriščnega poveljstva se je posrečilo dobiti in urediti v prazni zasebni hiši v neposredni bližini taborišča zasilne prostore: v kuhinji pisarno in zbornico, v treh sobah tri učilnice, v listnjaku poleg hleva pa četrto. Šolske table in nekaj klopi smo prinesli iz vetrinjske ljudske šole in, ko je bilo z odlokom št. 3/pr. z dne 6. junija 1945 poverjeno vodstvo zavoda ravnatelju Marku Bajuku, je imel učiteljski zbor dne 11. junija svojo prvo sejo.“ In nadaljuje: „Pouk je bil izredno težak: manjkalo je vsakršnih učil, papirja, svinčnikov in zvezkov; knjig ni bilo; učitelji so za vse predmete morali sproti sami sestavljati snov... (itd.) Vse to je zahtevalo ogromnega dela in je bilo posebno težko, ker so člani učiteljskega zbora stanovali skoro vsi še pod šotori.“

K temu naj dodam nekaj svojih osebnih doživetij. Tudi sam sem v začetku delil usodo s sotrpini na njivi — brez strehe in brez šotora, ob našem koleslju. Tam za opatijsko cerkvijo sem med najrazličnejšo brklarijo nemškega vojaškega eraričnega materijala našel čisto nov bajonet. Kovač mi ga je izbrusil v veliko dragocenost — kuhinjski nož, ki ga imamo še danes za spomin. Pa še vse kaj več! Tam je ležal tudi podolgovat lesen zaboj za ročne granate. Vsebina me ni prav nič zanimala; pač pa moja nova — pisalna miza! Na tem zabojju sem poslej pisal na roko grške in latinske tekste.

Toda — kako? Odkod?

Vsemu je Bog odpomogel!

Ne vem; menda so bili nekateri bolj duhovno prisotni, ko so bežali od doma, kakor tisti, ki so v zbežanosti pograbili po dva desna čevlja, oba leva pa pustili — levičarskim partizanom doma. Pólagoma smo namreč izbežali eno ali drugo knjigo izmed revščine, ki so jo ljudje prinesli sabo v begunstvo.

Pa sva z očetom kmalu sedla tudi na kolesi in jo mahnila proti Celovcu vohat za knjigami. In res! Tam v tisti Bahnhofstrasse sva se komaj prerivala z dvignjenimi kolesi po ruševinah zbombardiranih hiš na obeh straneh ceste. Le ozek prehod za poedinca je bil možen na nekaterih mestih po pločniku. A tam na drugi strani!? Samo pomisli si čudeža! Večnadstropne stavbe na obeh straneh porušene; a v sredi pa v pritličju nepoškodovan vhod in nad njim napis: Antiquariatsbuchandlung — Knjižna starinarnica...

Podvzivala sva se in prilezla preko grmade ruševin na drugo stran. Vstopila sva in našla prijaznega starca. Nato pa: sreča vseh sreč — latinski in grški teksti nemških šolskih izdaj!... Nikdar ne bom pozabil zadoščenja, s katerim sva se vračala v Vetrinje.

In tako se je začela moja „domača tiskarnica“. Med odvrženimi

predmeti umikajoče se nemške vojske je bilo najti tudi raznih nepopisanih blokov s kopirnim papirjem ipd. Vse to je prišlo prav za naše delo. Začel sem na pisalni mizi — zabojčku od ročnih granat, po turško sedé v njivi. Po tri ali štiri kopije sem lahko pisal hkrati.

In nato v šolo k pouku. Učne ure so tudi mene zadele v že omenjenem listnjaku. Joj, Platon in Homer, Livij in Cicero — kam ste zašli!

Pa moram ob tej priložnosti omeniti in podértati še pravcate junaške podvige naših študentov. Mnogo knjig, ki so nam manjkale, so nam oskrbeli oni sami. Posebno omembo zasluži oni, ki je šel ponje v domovino, v svojo lastno domačo hišo in s tem dejansko tvegat tudi svoje življenje. Spominjam se še, kako je bil rajni oče-ravnatelj hud, da ne rečem razočaran, češ kako je to mogoče, da more tak vzoren fant kar za več dni „šolo špircati“ — zginil je bil brez sledu. Pa se ti po nekaj dneh pojavi v pisarni pred ravnateljem. In preden se je utegnila nadenj uliti ravnateljeva ploha nevolje, ga je fant prehitel in mu pomolil knjige, ki smo jih tolikanj pogrešali. Tvegat je svojo življenjsko varnost, se pretihotapil čez Karavanke v Slovenijo in od doma prinesel knjige.

V svojem obsežnem poročilu o slovenskem begunskem šolstvu v Zborniku Svobodne Slovenije 1952 na str. 169 pravi ravn. M. Bajuk: „Nekaj knjig je prišlo v nahrbtnikih dijakov iz domovine čez visoke snežnike. Nosilci so tvegali s tem „kontrabantanjem“ življenje; toda prenesli so važne pripomočke. Ko so o tem Angleži zvedeli, so poročali domov v Anglijo in ondi je na plenarni skupščini učiteljev o tem poročal predsednik zbranemu učiteljstvu s poudarkom posebnega občudovanja in priznanja mladini, ki kaj takega tvega za svojo izobrazbo.“

Tudi londonski časopis je poročal o tem.

Tako je v teh najtežjih okoliščinah polagoma v nekaj mesecih delo na gimnaziji steklo v svoj — lahko rečemo — normalni tek. Prišla je razselitev vetrinjskega taborišča. Slovenska begunska gimnazija je bila določena, da se preseli z glavnino slovenskih beguncev v Peggez pri Lienzu na Tirolskem.

Gimnazijski ravnatelj je poslal prošnjo na angleško vojaško upravo v Celovcu, da se nam dovoli višji tečajni izpit in da pošljejo zastopnika za predsednika izpraševalne komisije. Prišel je nadzirat delo gimnazije šef vzgojnega oddelka angleškega klasičnega kolegija. Zahteval je podrobne informacije o upravi in delu zavoda ter dva dni z največjim zanimanjem nadziral reden pouk.

Iz obsežnega poročila angleškim pristojnim oblastem naj vam navedem nekaj najznačilnejših odlomkov.

„Šola temelji na rednem učnem načrtu iz Jugoslavije; njen direktor je bil skozi tri leta načelnik za srednje šole v Sloveniji. Ravnatelj Marko Bajuk je mož izredne osebnosti in energije. Po poročilih taboriščnih oblasti in po neposrednih opazovanjih je jasno, da je njegova vodilna roka poglaviti faktor šole.“

Njegova osebna izkušnost kot šolnika, upravitelja in glasbenika je neprecenljiva. On tudi v glavnem daje smernice osnovnemu šolstvu, čeravno ima tudi to svojega upravitelja... V kolikor more presoditi tujec, ki ne obvlada slovenskega jezika, je sposobnost članov proforskega zbora nedvomna; njihovi osebni odnošaji z bližnjim, z vodstvom taborišča in z učenci so očitno naravni in ugodni.“

O pouku in svoji inšpekciji nadaljuje:

„Kar se tiče neposredne priložnostne inšpekcije, so bili vsi obiskani razredi nad šolsko povprečnostjo... Predložen je bil sistematično urejen urnik in videti je bilo jasno, da je točno odgovarjal temu, kar so dejansko v razredih obravnavali.

Vsi obiskani razredi so bili v redu, točni in lepo disciplinirani. Vedenje dijakov je bilo celo bolj umirjeno, kot je to običajno na Angleškem; a bilo je dovolj očitno, da to njihovo zunanje vedenje izvira iz prirojene dostojnosti in odločnosti, da dane jim ugodne okoliščine čim najbolj izkoristijo...“

In po podrobnem opisu obiskanih učnih ur predmetov in njihovih profesorje zaključuje:

„Ta šola vzdržuje vkljub velikim težavam najlepše tradicije evropske vzgoje. Že zaradi okoliščin, v katerih se šola nahaja, se ta podvig lahko imenuje *herojski* in zasluži vse mogoče priznanje in podporo.“

Ker je bil nadzornik Baty sam klasičen filolog, me je osebno dvakrat obiskal med poukom, pri grščini in latinščini. In podaril mi je po pouku za tedaj pač najboljši veliki grško-nemški slovar.

O pouku grščine na gimnaziji je poročal:

„Brez vsakega pridržka trdim, da to delo presega višino, ki jo je danes možno najti pri pouku grščine v večini angleških srednjih šol, kjer se poučuje grščina.“

V novembru 1946 je redno šolsko delo utrpelo težak pretresljaj s prekinitvijo, ob selitvi iz taborišča Peggez v Spittal na Koroškem in ob velikih težavah, ki so nastale, preden se je mogel pouk spet redno nadaljevati.

Za resnost študija gre dijakom v tej dobi vse zaslužen priznanje. Z vso treznostjo so se posvečali študiju in šolskemu delu. In naši maturantje so, prekaljeni po vseh okoliščinah, odhajali iz šole dejansko „zreli“ v življenje. Saj so si poleg šolskih predmetov nabrali za svojo duhovno izklesanost značajeve bogatih in dragocenih vrednot. Iskrena duhovna povezanost med njimi ter učitelji je bila zares — iskrena, da ne rečem prijateljska. Priznati moram, da nam je bilo njihovo spoštovanje do nas in njihovo vrednotenje našega prizadevanja zanje v veliko zadoščenje.

Poseben uspeh pa je bil še v tem, da je ravnatelj Marko Bajuk na graški univerzi dosegel, kar sam imenuje „pravo čudo.“ Univerza v Gradcu je naša zrelostna spričevala brez obotavljanja priznala, tako da so se brez vsakih težav naši abiturientje mogli vpisati na univerzo. Pa še več! Zgodilo se je „še danes nerazumljivo čudo“ — kot piše ravn. M. Bajuk: „Vseučiliški senat je v izrednem razumevanju našega položaja soglasno

sklenil, da velja za univerzo potrdilo o maturi, ki ga izda on (ravn. M. Bajuk) dijakom, toliko kot izvirno spričevalo.“ Bilo je namreč mnogo maturantov med begunci, ki so ob begu zgubili vse svoje dokumente.

Istočasno mu je rektor pohvalil naše akademike, da so izredno pridni, da jih celo stavijo za zgled svojim avstrijskim slušateljem.

Vsi ti naši uspehi so pa seveda povsem razumljivo bili trn v peti našim nasprotnikom v domovini. Zato si je Jugoslovanska zvezna misija spomladi 1947 zastavila za glavno nalogo, da razbije našo Slovensko begunsko gimnazijo.

8. aprila 1947 so dosegli, da je bil odstavljen njen ravnatelj Marko Bajuk in nam je bilo sedmim profesorjem prepovedano nadaljnje poučevanje.

Sledilo je tedaj novo obdobje v življenju naše gimnazije. Kajti da bi tik pred koncem šolskega leta ne trpel pouk, je ravn. M. Bajuk dosegel dovoljenje, da smo glavne predmete smeli izprašati ravnatelj sam in pa trije profesorji. Seveda sem n. pr. sam osebno skrivaj nadaljeval z učnimi urami tako, da sem se vsakokrat sestajal z dijaki v drugi baraki po zasebnih sobah. Večkrat je ob 12 potrkalo na vrata, ko je taboriščna sirena klicala h kotlu za obed: „Gospod profesor, Military Police je v taborišču“. In sem pač moral počakati skrit, dokler niso odšli. Kasneje sem dobil menažo — včasih „za lon“ še večjo porcijo — iz kotliča, ki so ga naša dekleta imela za take primere skritega.

Matura se je dovršila v redu. A vsi profesorji, ki smo bili kot „zločinci“ na listi, smo morali zginiti iz taborišča.

Ob novembrski blokadi špitalskega taborišča l. 1947 po angleških vojaških četah je patrolja potrkala v baraki tudi na vrata moje sobe. Bil sem skrit pod stropom, in skozi špranjo škilil na oficirja, ki je tolkel komaj razumljivo nemščino. Z užitkom bi mu bil pljunil na polizano pričesko. Povpraševal je seveda po meni.

Noč me je nato vzela in dobil sem zatočišče v podstrešni sobici špitalskega mesta.

Po petih dneh se mi je posrečilo zakopanemu v bukovih drveh na tovornem vlaku uiti v ameriško cono. Vse peripetije te epizode so spet poglavje zase in se ne morem tu spuščati vanje.

A z božjo pomočjo smo se na priprošnjo Marije Pomagaj vsi rešili.

Ko sem po uspelem begu v soboto ob 3/4 7 zjutraj stopil v Schwarzach St. Veit v bolniško kapelo, se je prav tisti trenutek begunski sotrpin žpk. Kristanc sklonil pred oltarjem nad Najsvetejšim in molil: „Domine, non sum dignus...“ ...Ves ganjen sem se zavedel, da so v istem trenutku v Edlingu pri špitalskem taborišču moji dijaki tudi bili pri redni sobotni maši dijaške Marijine kongregacije in molili ter prejemale obhajilo zame — kakor so mi prejšnji večer pred pobegom poslali poslovilno pismo v moje skrivališče.

Begunska gimnazija pa je medtem premagovala še nadalje vse težave pod ravnateljevanjem profesorjev Majcena, Ovseneka in Jegliča.

91 maturitetnih spričeval je izdala ta naša begunska gimnazija v teh časih svojega s trnjem prerastlega, a plodonosnega življenja.

Čutim potrebo, dragi študentje, da ob tej priložnosti stavim predlog s prošnjo, naj bi se kateri izmed vas zavzeli in — recimo — za svoje letošnje seminarsko delo po seznamu iz takratnih šolskih letnih poročil ugotovili, kakšne poklice so si izbrali dijaki, zlasti abiturientje slov. begunske gimnazije in kje so danes zaposleni. Boste videli, kako lepe in zanimive podatke boste odkrili o zasluženih dosežkih te naše gimnazije. Saj so že kar tu med vami samimi navzoče osebnosti, ki so izšle iz te gimnazije in smo danes vsi ponosni nanje!

Dodam naj še svojo osebno zadnjo epizodo iz te odisejade! V taborišču Asten ob Donavi nas je našlo iz tega preganjanja v špitalu zatočišče 50 oseb. Od moje rodbine smo se čudežno rešili vsi do zadnjega.

Ustanovili smo za našo deco slovensko ljudsko šolo. Bil sem njen upravitelj in učitelj. Pa je segla v taborišče spet s svojimi tipalnicami rdeča pošast za nami.

Bilo je že na tem, da bi nas morali Amerikanci vseh 50 oseb (25 odraslih in 25 otrok ter otročičev, celo novorojenčkov) prisilno vrniti nazaj v špital, v angleško zono, odkoder smo ilegalno pobegnili.

Spet je bila božja moč močnejša od naših zakletih nasprotnikov!

Imel sem pred pobegom iz špitala osebno priporočilo na salzburškega nadškofa dr. Rohracherja. Bil nam je ves čas na strani in tudi v tistem kritičnem trenutku odločilno posegel v našo usodo. Postopek naše prisilne vrnitve je bil ustavljen in akt anuliran.

Pred našim odhodom v Argentino se je šel oče zahvaljevat v Salzburg k nadškofu za posredovanje in rešitev.

Ta je pa pozval k sebi svojega škofijskega kanclerja in mu deal. naj očetu razloži, kar je doživel. Bil je namreč on tisti, ki je po naročilu nadškofa za nas posredoval. Visoki uradnik, ki je imel v rokah naš akt, je namreč hodil h kanclerju k spovedi...

Predragi, ponavljam, kakor imam v spominu očetove besede. Kancler je govoril nekako takole:

„Nikdar v svojem duhovniškem poklicu nisem doživel še tolikšnega zadoščenja kot ob tej vaši rešitvi. Vi vsi bi namreč bili poslani v zapečatenih vagonih skozi angleško zono do meje in predani jugoslovanskim oblastem. Šlo je pa pri tem za zamenjalno kupčijo... Vrnjeni bi bili v zameno — za tri vagone macedonskega tobaka...“

— — —

Predragi moji fantje in dekleta! Osebno mi je v največje zadoščenje da sem mogel biti v tistih letih učitelj in vzgojitelj tako zrelim in plemenitim našim študentom v begunstvu, kot je tisti, ki mi je po mojem pobegu pisal ganljivo pisanje. Dobesedno pravi v pismu:

„Zdi se mi, da vse tiste besede, ki ste nam jih govorili v šoli, zdaj s svojim življenjem uresničujete. Sami nam dajete največji dokaz za resničnost naukov, ki ste nam jih dajali... Rad bi Vam povedal še to, da niste sami v teh najtežjih dneh; da Vaši dijaki mislimo na Vas, da smo z Vami... Vemo, da je naša hvalečnost vsa malenkostna in ničeva, ker smo pač ljudje. Položili smo jo zato v naročje Brezmadežni Materi, ki tudi te dni išče prenočišča (NB — pismo je od 14. decembra 1947), naj ga izprosi tudi Vam in vsej Vaši družinici!...“

Kako bi za take duše in značaje človek nekaj ne tvegali?!

Vzemite, dragi moji, vse te besede sebi za zgled! In skušajte se v spomin na tiste najtežje čase v zgodovini našega naroda ob tridesetletnici odtegniti za kak kratek trenutek v samoto premišljevanja! —

Prof. Božidar Bajuk

Avgust Horvat

KJE NAS ČEVELJ ŽULI? (Staranje in bodočnost emigracije)

Izvajanja avtorja so danes bolj aktualna kot leta 1972, ko je bil pričujoči tekst natisnjen v Družabni Pravdi (Št. 5. 1972 — XXVI).

P. Vladimir Kos DJ (Meddobje X/12 str. 159) in dr. Vinko Brumen (Meddobje XI/3 str. 239) ugotavljata, da se v zdomstvu v kulturnem ustvarjanju staramo. P. Kos tega dejstva nekako noče sprejeti, rajši bi videl realnost drugačno, dočim dr. Brumen to realnost sprejme in še doda bridko resnico, da poleg tega, da se kulturni ustvarjalci v zdomstvu starajo, ni mladih, ki bi njihovo delo nadaljevali; mladina se je oddaljila, smo jo izgubili.

Staranje je že očitno v vsem našem zdomskem udejstvovanju. V naših publikacijah, tudi splošnega značaja, sodelujejo skoraj vedno isti ljudje v odborih organizacij si isti ljudje iz leta v leto zamenjujejo samo odborniške funkcije. Povprečna starost sodelavcev v naših revijah in časopisih, odbornikov v društvih in organizacijah je že precej nad 50 let. Tako je že res pereče vprašanje, kdo bo nadaljeval to do pred kratkim še cvetoče delo. Kje so mladi? Zakaj ne sodelujejo? Zakaj jih ni v odborih organizacij in društev?

Večkrat položaj, v katerem se nahajamo, radi primerjamo z razmerami doma pred vojno, češ, takrat je mladina starejše odrivala, sedaj pa je sploh ni blizu. Primerjava je zgrešena. Razmere v emigraciji, tukaj in danes, so drugačne kot so bile nekdanj doma, pa tudi položaj slovenske mladine ali otrok slovenskih staršev v zdomstvu je drugačen kot pa ga je imela in ima mladina v domovini.

Po teh nerealnih primerjavah nas je dokončno življenje prisililo do bridke in realne ugotovitve, da mladine nimamo; oddaljila se nam je, ker

se zanj nismo dovolj zanimali, ali smo jo s svojim ravnanjem odbili in naravnost potisnili v tuje okolje. Ker nismo sejali, sedaj nimamo kaj žeti.

Vzrokov za tako stanje je več. Nekateri že izhajajo iz tradicije. Že pred vojno je bilo doma značilno za skupnost, ki se je imenovala katoliška, da se intelektualci niso dosti zanimali in skrbeli za vzgojo svojega naraščaja. Ljudje, ki so vodili naše kulturno in javno življenje, so hoteli imeti ob sebi le „pridne fante“, poslušne, mlade ljudi, ki so radi ubogali in potrpežljivo čakali, ko jih pokličejo in odkažejo določena mesta. Le v zadnjih letih pred drugo svetovno vojno se je začelo spreminjati po zaslugi dr. L. Ehrlicha in prof. E. Tomca. Ta tradicija nezanimanja in vzgoje posebej še intelektualnega naraščaja, je ostala močno zasidrana tudi v emigraciji.

Kljub nezanimanju starejših za mlade je doma kulturno življenje le rastlo. Veter, ki je vlekel iz različnih mladinskih organizacij in krožkov, je zasejal semena, ki so vzklila in marsikatero doseglo bujno rast. Zemlja je bila namreč domača, okolje in klima sta bili ugodni. V zdomstvu pa lahko vidimo, da veter ne zaseje nič. V Argentini je pampa preobširna, peščena; vpliv okolja prevladuje nad življenjem slovenstva, zato takih samozasejanih sadov ni. Tudi v bodoče ne bo drugače. Priti bi moral sejavec, ki bi zrahljal in pripravil prst ter zasejal seme slovenskega kulturnega življenja v srca in duše slovenskih mladih ljudi v zdomstvu.

Sejavec, ljudi, ki bi skrbeli in si prizadevali za slovenski kulturni naraščaj v zdomstvu med našimi intelektualci in kulturniki ni. Vsi so bili vedno in so še preveč zaposleni sami s seboj, za drugo ni časa.

To nezanimanje, tudi sedaj, ko že teče voda v grlo, je težko razumljivo. Morda kdo od kulturnih ustvarjalcev misli, da vzgoja in priprava intelektualnega slovenskega naraščaja ni ustvarjalno, kulturno delo. Morda je v tem eden izmed vzrokov. Res je, da to delo ni tako vidno kot v reviji objavljena razprava, tako znano kot že mesec dni prej napovedano predavanje, najbrže ga ne bosta omenjali literarna in kulturna zgodovina, niti leksikoni, vendar je veliko bolj važno, kot vse to, ker pomeni predati prejeto dediščino mlademu rodu, vsaj del svojega znanja in ljubezni do slovenske zemlje bodoči generaciji na tuji zemlji.

Poleg nezanimanja za mladi kulturni in intelektualni naraščaj je tudi tujina kruta. Kljub temu, da večkrat slišimo in beremo, predvsem v raznih pozdravnih pismih, kako smo srečni, da živimo v svobodi, tujina streže po našem narodnem življenju. Naravnost požira naš mladi rod. Nihče ni izvzet, ne študirajoča mladina, niti zaposlena v tovarnah in delavnicah. Zaradi stalnega močnega vpliva tujega okolja naša narodna vzgoja ni dovolj močan protiutež, da bi se na primer, naši mladi intelektualci lahko dobro izražali v materinem jeziku, mislili slovensko. Njihovega položaja ne moremo primerjati s položajem slovenskega študenta, ki je med vojna študiral na tuji univerzi. Ta je z eno nogo še vedno stal na slovenski zemlji, v njej je imel svoje korenine in upal, da bo doma tudi dobil zaposlitev. Vsega tega mladi človek v zdomstvu nima.

Končno tudi pomanjkanje v brezhibnem izražanju v slovenščini ni in ne more biti vzrok, da mladi ne pišejo v naše publikacije, ne predavajo na sestankih in kulturnih večerih. Nihče jih ni in jih ne povabi in pripravi za to delo. Izgleda, da se jim ne zaupa, obstoja nek dvom, če bodo znali podati svoje misli na zadovoljivi „višini“.

V zvezi z „višino“ je svoječasno sedanji urednik Meddobja v eni izmed števil v svojem prispevku kramljal o kulturnem ustvarjanju v zdomstvu in pride nekako do zaključka, da bi revija imela lahko več sodelavcev, a je vprašanje višine njihovih prispevkov. In tukaj je veliko jedro problema. Oni, ki so na „višini“, ne zaupajo oziroma mislijo, da mladi niso zmožni pripraviti nekaj, kar bi bilo na višini. Problem višine, kdaj je nek

delo ali ustvaritev na višini, je zelo obširen in zasluži posebno obravnavo. V tem konkretnem primeru je važno, kako se na višino pride, začne pot in doseže cilj, pride na vrh. Na višine nihče ne hodi z helikopterjem, niti ga ne odvržejo s padalom. Je to peš hoja, včasih strma, včasih bolj položna. Najbolj značilno pri peš hoji v višine pa je, da skoraj nihče ne hodi sam. Na planine, če vzamemo primeru, hodijo ljudje v skupinah, najmanj v dvoje, a čimveč jih je, krajša in lažja se zdi pot. Med potjo drug drugega bodrijo in si pomagajo. Marsikateremu spodrsne, nekateri pade, a se pobere, če ne more sam, mu skočijo na pomoč, da gredo potem vsi naprej. Velika večina jih doseže vrh, eni še kar čili, drugi popolnoma utrujeni. Večkrat kdo opeša tudi tik pred vrhom. Vendar ga zmagovalci vrha, ko se vračajo iskreno sprejmejo med sebe z bodrilno besedo za ponoven poskus.

Naši kulturni ustvarjalci so se v čilih letih udobno počutili na „višinah“. Niso marali gruč, čim manj jih je na vrhu, tembolj posameznik stopi v ospredje. Sedaj, ko so pa začeli nekateri že pešati, se tudi na vrhu, na „višini“ čutijo osamljene. Hudo je, če je človek sam, zelo hudo, če je sem v tujini pri kulturnem ustvarjanju. V tem primeru so precejšnji vzrok tudi intelektualni egoizem, skopost in nevoščljivost.

Poleg „višine“ se postavlja tudi vprašanje „linije“. Kdor je na „liniji“, ga odločujoči v skupnosti sprejmejo ali vsaj tolerirajo, lahko objavlja. Kdor ni na liniji, je odklonjen in obsoen na molk, če se ne zateče kam drugam. Kolikokrat smo že imeli priliko slišati, da je nekdo dogodke po svoje razlagal, po svoje opisoval. Pa jih nihče drugače ne more kot po svoje, če misli s svojo glavo in gleda s svojimi očmi. Izgleda, da obstoja neka uradna linija, ki jo določa nekdo, ki se smatra za nezmotljivega in je za vsakega obvezna. In ta linija je tudi med nami, kot je zapisal za razmere doma Taras Kermavner, tako ostra kot britvično rezilo. Ne preneza se, da nekdo drugače govori in piše, pride z novimi idejami. Nismo vesei, da nekdo drugače misli, niti ne stopimo z njim v razgovor in debato za objektivno iskanje resnice, ampak ga takoj obsodimo za odpadnika. Koliko gorja so že naredile take obsodbe, koliko trpljenja posameznikom in tudi njihovim družinam! (Glej tudi A. Gosar, Moj oče, Meddobje št. 3, 1970).

Emigraciji mora biti enkrat že jasno zaradi svojega lastnega obstoja, da sumničnja, prepiri, obrekovanja, natoleevanja, podtikovanja ter razne ločitve duhov ne more pritegniti mladih ljudi k skupnemu delu. In ravno pri tem nečastnem delu prednjači del inteligence. Navadno gre pri vseh teh sporih za neko pravilnost poti, za obrambo večnoveljavnih načel. Pri tem se pa postopa tako, da se ta načela branijo z brezobzirno breznačelnostjo in se teptajo osnovna načela človekovega dostojanstva.

Če bi prostor v naših publikacijah, ki ga uporabimo za pogrevanje medsebojnih razprtij dali na razpolago mladim ljudem, da bi nam povedali svoje mnenje in poglede in to v slovenščini, ki jo obvladajo, bi storili skupnosti in za njeno ohranitev veliko koristno in dobro delo. Marsikaj bi že bilo drugače, boljše.

Kot v medsebojnih odnosih tako grešimo v kritiki. Potrebna je pri vsakem delu, mora pa biti objektivna, poštena, v službi iskanja resnice. Take kritike nam pa manjka kot vode v puščavi. Med nami imamo kritiko po načelu „danes poj ti hvalo meni, da jo bom jaz jutri tebi“, ali pa, da kritik hoče pokazati, da je vseveden in vsemogočen in nastopa kot nekdanji Turek, češ, čimveč nevernikov pobijem, toliko večje bo moje zasluženje pred Allahom. Neredko zasledimo tudi polno ignoriranje. Ni važno, kaj je kdo napisal ali povedal, ampak kdo je tisti. To je merilo vrednosti.

Pri vsem tem početju starejših mladina ni brezbrizna. Opazuje in dela svoje zaključke. Že precej let nazaj sem vprašal takrat še mladega fanta, sina enega izmed „vodilnih“, zakaj ne sodeluje bolj aktivno v skupnosti,

ali ga k temu ne vzpodbuja vzgled očeta. Odgovor je bil kratek: „Ne verujem očetu.“ Sin ni veroval v slovenstvo in iskrenost prizadevanj svojega očeta! In takih primerov je več. Mladi se oddaljujejo, ker nam ne verujejo. Čutijo, da jim ne povemo resnice. Ne rečem, da se jim laž, ne pove se jim pa vsega. Pride se do gotove točke, do gotove dobe in dejanj, potem pa molk. Godi se nam enako kot vladajočim doma. Tudi njim se je mladina oddaljila; je nimajo, ker ji ne povedo resnice. Zato sama brska po preteklosti in išče odgovorov na mnoga vprašanja, za mnoge dogodke. To stališče mladine nam tudi ponovno dokazuje, da se resnica ne da nikoli za vedno zapreti še v tako močan in hermetično zaprt zaboj. Pride čas, ko eksplodira in plane na dan. Tega nikoli ne smemo pozabiti. In kaj porečemo, če se v bodočnosti mladi doma in v zdomstvu združijo za objektivno iskanje resnice?

Zdomska skupnost bi morala biti prijetno okolje, domovina v majhnem za naše mlade ljudi. Če pa pogledamo v življenje naših organizacij in šolskih tečajev, lahko kaj kmalu opazimo, da so si naši otroci premalo prijatelji, se ne veselijo dosti medsebojnega srečanja. Njihovo prijateljstvo je omejeno na zelo majhen krog, navadno določen in dirigiran po starših. Drugi se ne pogledajo, če se srečajo na cesti ali drugod, se ne pozdravijo in ne nasmehnejo. Niso veseli srečanja. Razen redkih izjem se ne smejo obiskovati na domu. Slovenskemu otroku so vrata slovenskega družinskega doma zaprta! Ker pa otrok potrebuje družbe in prijateljev, jih najde pri sosedovih druge narodnosti, se z njimi igra in raste. Tako doživlja najlepšo otroško dobo v tuji družbi, se izraža v tujem jeziku. Ali se potem moremo čuditi, da otroci ne čutijo in mislijo slovensko. Premalo poudarjamo potrebo prijateljstva, še manj ga pa prakticiramo. Življenje in odnose odraslih še vedno grenijo razni spori od doma in taborišč ter te spore in nesporazume prenašajo na mlade.

Enako kot spore hočemo zvaliti na mlade vso našo preteklost, jim naprtiti naše trpljenje vojne in zdomstva. Kar z zadovoljstvom ugotavljamo, da smo že del našega trpljenja prenesli na naše mlade ljudi. Zelo se trudimo, da bi v naših otrocih videli svoj „trpeči obraz“. Toda nihče nima pravice prenašati lastnega trpljenja na otroke, niti kot skupnost na vso našo mladino. Pripravimo jih na življenje tako, da bodo s pomočjo vere zmogli nositi vedno težo svojega dneva. Svoje težave pa nosimo sami, so samo naše. Če pa kdo tega ne zmore in mu križ postaja pretežak, posebno sedaj, ko postajamo starejši in se klic krvi in zemlje vedno močnejše oglašča v nas, si naj poišče Simona iz Cirene med sebi enakimi, mladini pa gradimo skupnost veselih in vrlih ljudi.

Da bomo mogli graditi zdravo in zadovoljno skupnost, je nujno, da končamo po 26. letih svojo pot v Emavs in se enako kot učenca srečamo s Kristusom, ker le On nam lahko razjasni smisel trpljenja, njegove nujnosti in koristi za poznejše vstajenje. Če tega ne bomo storili, bomo hodili po svetu z zavezanimi očmi in se gibali v začaranem krogu.

Pravilno vrednotenje trpljenja in zdomstva bo tudi naše slovenstvo postavilo na trdne temelje. Sedaj pa obstoja resno vprašanje, na čem mladina sploh gradi svojo slovensko zavest. Stalno ji ponavljamo, da je doma v Sloveniji ječa in trpljenje; proč od vsega, kar je tam. Ne ločimo ljudstva od režima. Mladim zato ponujamo „Slovenijo v svetu“, neke vrste surogat, ki bi naj nadomestil naravno navezanost na slovensko zemljo, ki je samo ena. Dveh Slovenij ne more biti. Če smatramo za „Slovenijo v svetu“ zdomstvo, potem si bodimo na jasnem, da je tega zdomstva vedno manj. Mladi pa bodo ohranili slovensko zavest, če jih bomo navezali na Slovenijo, ki raste, kjer je življenje. Le od tam more črpati sok za svojo rast poleg tega, kar lahko nudijo starši in skupnost na tujem.

Kot že rečeno komunističnega režima ni mogoče istovetiti s slovenskim

narodom. Ta režim je prišel s pomočjo nasilja in ga bo prej ali slej tudi konec. Narod bo živel. Ta narod na slovenski zemlji so naši starši živi ali mrtvi, bratje in sestre, sorodniki ter tisoči in tisoči tistih, ki se vsako nedeljo zbirajo v božjem hramu in združijo z nami v duhovno občestvo. Krajevna občestva vodi na stotine starih in mladih duhovnov, razlagalcev večnih resnic. Ker Duh veje kjer hoče, jim je za učitelje postavil Maksimiljana, Jožefa in Janeza. To občestvo, množice vernih, so resnični slovenski narod, so večina.

Ob tem razmišljanju se postavi vprašanje, zakaj, kje je vzrok, da tudi s temi rojaki, brati po krvi in veri, ki so z nami združeni v eno duhovno občestvo, ne smemo imeti nič skupnega. Zakaj nekateri dvomijo v njihovo vero in slovenstvo. Bili so po ječah, preganjani, zapostavljeni in jih še zapostavljajo, a vztrajajo. So jamstvo slovenske bodočnosti. Zakaj potem proč od njih? Zakaj naj „gradimo Slovenijo“ posebej in ne z njimi?

Odklanjanje vsega, kar je doma, tudi dobrega in poštenega, nas je tako prevzelo, da smo že praktično pozabili na svoje slovenstvo. Slovenska zavest je že pri mnogih neka vrste medalja, skrbno zaprta v škatlji, ki si jo nadenejo, kadar gredo na skupne prireditve, poslušajo govornika o naši revščini, se malo pomerijo, potem pa medaljo zopet spravijo do prihodnje prireditve. Slovenstvo že sila trpi. V številnih naših domovih starši ne govorijo z otroci več slovensko in zato tudi njihovi otroci ne čutijo več slovensko.

Za vse naše nadloge iščemo krivce drugod, le vase se bojimo pogledati. Stalno jamramo o naši majhnosti, ki naj bi bila kriva vse naše nesreče, a se istočasno ne nehamo klanjati velikim narodom. Nikoli si pa ne postavimo upravičenega vprašanja, ali še sploh v naši dobi in sodobnem svetu obstojajo majhni in veliki narodi. Če res nismo preveč številni, pa bodimo zato toliko bolj kulturno in duhovno delavni in močni, da v polni meri doprinesemo svoj delež v življenju družine narodov. Kdor se pa pod nobenim pogojem ne more znebiti kompleksa majhnosti, si naj obleče dolge hlače, moško opaše in stori danes ter vedno svojo dolžnost, pa mu bo kompleks majhnosti gotovo prešel. Mladim pa dajmo vzgled ponosnega in zdravega Slovenca, da znamo živeti v bratski slogi. To pa kar se velikokrat dogaja, ubija slovensko zavest v mladih ljudeh in so resnični heroji tisti, ki kljub temu vsemu še čutijo in mislijo slovensko.

Povedal sem samo nekaj odgovorov na vprašanje, zakaj nam mladina ne sledi, zakaj je nimamo. Jih je še veliko več: Iščimo jih. Toda ne ustavimo se samo pri tem. Iščimo odgovarjajočih rešitev. Položaj res ni najboljši, toda vzrokov za pesimizem zaenkrat še ni. Zamujeno se res težko nadomesti, lahko pa začnemo in skušamo popraviti naše pomanjkljivosti. Veliko je še mladih in kuštravih glav med nami, ki zvedavo in navihano gledajo okrog sebe in nas opazujejo. So polje, pripravno za setev semena bodočih kulturnih delavcev in ustvarjalcev. Začnimo sejati danes, da bomo lahko jutri želi. Začeti ni nikoli prepozno. Ne pričakujemo, da nam bo kdo od „velikih“ dal navodila za naše delo, ne pričakujemo ponovno izkrcanje ali pomoči namišljenih zaveznikov. Delajmo sami s trdno voljo in velikim čutom odgovornosti, brez preprirov in sumničenj. Proč z nemarnostjo, ki misli, da emerjenje in jadikovanje odtehtata trdo delo.

Dokler bomo zahtevali svoje pravice, bomo silni; naši mrtvi še vedno terjajo pravice, zato so vsak dan silnejši in postajajo jerihonske trobente, pred katerimi se ruši komunistično zidovje molka in krivičnosti. V ta zbor mrtvih stopamo mi živi, da izterjamo svoje in svojega naroda pravice.

Milan Magister na domobranski spominski proslavi
v San Justu

Slovesna otvoritev in blagoslovitev Zavetišča dr. Gregorija Rožmana

V nedeljo 31. avgusta je bila slovesna otvoritev in blagoslovitev Zavetišča škofa dr. Gregorija Rožmana.

Točno ob 11 dopoldne je Slovenska mladinska godba pod vodstvom *Toneta Skubica* zaigrala argentinsko in slovensko himno. Nato je predsednik odbora in duša vsega dela za Zavetišče, *Matevž Potočnik* pozdravil zbrane zastopnike in goste. Svoje pozdravne misli je razvijal takole: „Iskrena zahvala in bratski pozdrav vsem, ki ste prišli na slovesnost blagoslovitve Doma, ki nosi ime našega pokojnega škofa dr. Gregorija Rožmana.

Za tridesetletnico našega zdomstva se vrsti slovenskih otokov v svetu pridružuje novi otok, nova slovenska postojanka, nov dokaz našega narodnega čutenja, nov dokaz močnih vezi ljubezni v težkih dneih revolucije.

Slovensko Zavetišče je tu, resda po trudu in znoju, toda Bog bodi zahvaljen za to. Hvala tudi njegovemu zavetniku in varuhu, velikemu škofu Gregoriju, pa našim mrtvim fantom in končno tudi vam, dobri ljudje, ki imate ljubezen.

Ta dom počitka naj bo spomenik našim mrtvim bratom. V mislih nanje smo ga gradili, danes pa ga izročamo v last slovenski skupnosti po vseh kontinentih, prepričani, da smo storili le svojo dolžnost.“

Po teh pozdravnih besedah je povabil botra go. *Ivanko Žužek* in *Stani-slava Budo*, da sta prerezala slovensko-argentinski trak in vstopila.

Pričela se je sv. maša, ki jo je za žive in mrtve dobrotnike Zavetišča daroval ramoški župnik g. *Jože Škerbec*. Sveto opravilo je spremljal z ubranim petjem SPZ Gallus pod vodstvom dirigenta dr. *Julija Savellija*, nekatere vloške pa je zaigrala Slovenska mladinska godba.

Popoldanski program se je pričel s slavnostnim govorom predsednika *Matevža Potočnika*. Po uvodnem pozdravu zastopnikov in gostov, je takole pletel svoje misli: „Zamisli Zavetišča je stara prav toliko kot je staro naše zdomstvo. Ta ideja je izšla iz vrst borcev. Iz vrst onih, ki so se zavedali pomena iskrenega in nesebičnega prijateljstva. Lahko je graditi dom zase, za svojo družino. Graditi dom prijatelju ali sorokaju pa potrebuje utemeljitve, ki jo najdemo v medsebojni ljubezni ali pravem krščanskem bratstvu. Podlaga doma počitka je in mora ostati samo slovenska. Edinole načelna jasnost in priznanje k slovenski narodnosti morata biti predpogoj za vstop v ta dom. Vse drugo pa je pri vsakem posamezniku nedotakljivo in se ne sme poudarjati: prostost v nevažnem, jasnost v poglavitem, vse pa povezano z rdečo nitjo bratske ljubezni. Ni slučaj, da so v našem odboru kar štiri vršnjenci iz Vetrinj, ki so se vsak na svoj način rešili v svobodo.“ In je zaključil: „Z vašim sodelovanjem in z vašo pomočjo stoji danes po petih letih blagoslovitve temeljnega kamna in ob tridesetletnici našega zdomstva pred vami dom, pripravljen, da sprejme za začetek vsaj nekaj rojakov. Pripravljen, da nastopi in vrši pot poslanstva, ki mu je bila nakazana.“ Govor *Matevža Potočnika* so zbrani sprejeli z navdušenim odobravanjem.

Sledili so pozdravi zastopnikov organizacij, društev in domov.

Kot prvi je pozdravil za NO Slovenije in za Kulturno akcijo univ. prof. dr. *Tine Debeljak*. Za Zedinjeno Slovenijo je pozdravil njen predsednik *Martjan Loboda*. Za Zvezo slovenskih mater in žena je spregovorila ga. *Ruža Šuc*, za Ligo Mati-Zena iz San Martina pa ga. *Lina Matičič*. Za Združenje slovenskih protikomunističnih borcev Vestnik je spregovoril *Pavle Rant*, za Združenje slovenskih protikomunističnih borcev Tabor je pozdravil *Ivan Korošec* in razvijal sledeče misli: „Prižigamo večno luč na oltar ljubezni, na oltar Slovenije v zdomstvu. Bog daj, da bi nikoli ne ugasnila! In ob tem oltarju, ob tem spomeniku ljubezni, te prosim, te rotim, dragi soborec,

pozabiva sekundarno in bodiva zopet eno. Tako eno, kot sva bila v temnem ljubeljskem predoru, kot sva bila na krvavih teharskih arenah pred grobom — Slovenca, svobodnjaka!“ Za Naš Dom San Justo je pozdravil *Albert Malovrh*; za Slomškov dom, Ramos Mejía, *Franc Vester*; za Slovensko vas v Lanusu, *Nace Glinšek*; za Slovensko Pristavo iz Morona, *France Pernišek*; za Slovensko hranilnico „Sloga“, *Franc Hrovat*; za Slovensko Državno gibanje, *Jože Štefanič*; za Slovensko planinsko društvo ga. *Danica Petriček* in končno, v imenu slovenske mladine, *Tomaž Rant*.

Blagoslovitev Zavetišča škofa dr. Gregorija Rožmana

„V imenu Vestnika — vsem najlepši pozdrav!

V imenu Vestnika najprej iskrena zahvala in priznanje tistemu odboru Tabora, na čigar sejah se je rodila misel zavetišča, katerega vključenje v slovensko živo skupnost danes pozdravljamo. V imenu Vestnika se tudi zahvaljujem v osebi *Matevža Potočnika* sedanjemu odboru in vsem sodelavcem, da so dokončali v prvi etapi to novo slovensko postojanko.

K današnjemu dnevu želim samo dvoje: da bi bilo vedno in povsod toliko in tako dobrih slovenskih ljudi, kakor so bili tisti, ki so to Zavetišče priklicali v življenje, in želim tudi, da bi se borci združili prej in ne šele na stara leta v Zavetišču.“

Pozdravni nagovor Pavleta Ranta

VELIČASTNE SPOMINSKE PROSLAVE OB 30-LETNICI VETRINJSKE TRAGEDIJE

Slovinci, ki so se umaknili komunističnemu nasilju in se razpršili po vseh kontinentih, so se letos na veličastnih proslavah spominjali domobrancev in drugih žrtev vetrinjske tragedije in sploh komunistične revolucije.

Ker je o teh proslavah slovensko časopisje obširno poročalo, jih hočemo v naslednjem samo na kratko opisati.

Cleveland

V Clevelandu so bile spominske svečanosti 17. in 18. maja. Pripravil jih je Zveza slovenske mladine. Tem svečanostim se je pridružilo tudi naše DSPB v Clevelandu in je zato opustilo svojo vsakoletno spominsko slavo.

V soboto, 17. maja je bila akademija pri Sv. Vidu. Velika dvorana je bila popolnoma polna rojakov iz Clevelanda in okolice. Akademija je bila odlično pripravljena, vodil jo je *Janez Tominc*. Na akademiji je mladina v različnih skupinah in s pomočjo pevcev „Korotana“ in „Slovenskih fantov“ izpovedala, da veruje v verske in narodne ideale, za katere so tisoči žrtvovali svoje življenje.

Glavni govornik na akademiji je bil inž. *Jože Likozar*, ki je v vznesenih besedah poveljeval žrtve vetrinjske tragedije.

Vodja prireditve je nato prisrčno pozdravil navzočega dr. *Valentina Meršola*, rešitelja slovenskih civilnih beguncev na Koroškem.

Naslednjega dne — na binkoštno nedeljo — se je vršil drugi del spo-

minskih svečanosti. V cerkvi Marije Vnebovzete je bila spominska sv. maša pri kateri je somaševalo 7 duhovnikov. Tudi te maše so se Slovenci udeležili v zelo velikem številu. Bile so navzoče tudi narodne noše. Na koru so prepevali pevci pod vodstvom *Ivana Riglerja*. Ves čas je vladalo pietetno vzdušje in na vse navzoče je napravila ta spominska maša nepozaben vtis.

Gilbert, Minnesota

V Gilbertu se je vršila spominska svečanost v nedeljo, 1. junija popoldne. Začela se je s sv. mašo, ki jo je daroval duhovni vodja DSPB v Gilbertu č. g. *Janez Šušteršič* in ki je imel po evangeliju na zbrane zelo globok govor, ki je v tej številki Vestnika v celoti objavljen. Omeniti moramo, da je bila udeležba pri sv. maši in pozneje v cerkveni dvorani polnoštevilna.

Po sv. maši so se vsi rojaki zbrali v cerkveni dvorani na spominsko zborovanje, ki ga je vodil predsednik DSPB v Gilbertu soborec *Franc Krulc*. Glavni govornik je bil č. g. *Dolšina*, ki je v daljšem govoru obrazložil nastanek in razvoj komunistične revolucije, opisal komunistične zločine, za radi katerih so se ustanovile Vaške straže in pozneje domobranstvo. Opisal je domače in svetovne politične razmere med vojno in po njej, razmere, ki so potisnile pol Evrope pod komunistični jarem. Vsi navzoči so poslušali govornika z vso pozornostjo in bili hvaležni za njegova izredno zanimiva izvajanja. Za sklep so navzoči poslušali na trak posnete domobranske pesmi, ki so mnoge ganile do solz.

Po končanem spominskem zborovanju so bili vsi pogoščeni s kavo in pecivom in pri tem so obnovljali spomine na dom, na strahote med vojno in komunistično revolucijo, na begunstvo itd. Vsi udeleženci so odnesli nepozabne vtise s te lepe spominske prireditve.

Buenos Aires

Letošnje spominske svečanosti v Buenos Airesu spadajo med najlepše in najmogočnejše prireditve naše skupnosti. Vršile so se 1., 14. in 15. junija. Vse te svečanosti je pripravila Zedinjena Slovenija za vse Slovence in pridružile so se ji vse organizacije in vsi domovi.

V nedeljo, 1. junija popoldne je bil praznik junakov v prostorih Slovenske hiše ob izredno lepi udeležbi Slovencev in Slovenk. V cerkvi Marije Pomagaj je bila spominska sv. maša, ki jo je daroval *msgr. Anton Orehar*, somaševalo pa je še osem slovenskih duhovnikov. Po evangeliju je imel *msgr. Orehar* nagovor, v katerem je navezal glavno misel na 30-letnico poka domobrancev in drugih vojakov. „Ker je komunizem materializem, je dejal, „moramo mi biti idealisti“ in „nasproti komunističnemu brezboštvu, moramo mi poživeti svojo vero.“ — Med sv. mašo je ubrano prepeval slovenski pevski zbor *Gallus*.

Po sv. maši so se vsi rojaki strnili okoli spomenika junakov. Svečanost pred spomenikom se začel kulturni referent Zedinjene Slovenije g. *Lojze Rezelj* ki je spomnil vso zbrano množico na tiste tragične dni pred 30 leti. Nato je mladinska godba pod vodstvom g. *Antona Skubic*a zaigrala „Gozdlič je že zelen.“ Tedaj sta stopila k spomeniku dva fanta v slovenski narodni noši in položila predenj venec nageljnov in zelenja. Za fantoma so stopali predstavniki naše skupnosti: predsednik Narodnega odbora za Slovenijo g. *Miloš Stare*, predsednik Zedinjene Slovenije g. *Marjan Loboda*, predstavnika obeh borčevskih organizacij gospoda *Ivan Korošec* in *Valentin Urbančič* ter predstavniki in predstavniki slovenskih domov in organizacij. *Msgr. Orehar* je opravil molitve za mrtve junake in za njihov večni mir in pokoj. Godba je znova zaigrala „Oče, mati...“, ki jo je povzela vsa množica, da se je daleč razlegala ta naša borčevska himna.

Nato se je vsa množica rojakov podala v dvorano. Spominsko besedo je spregovoril predsednik Zedinjene Slovenije g. *Marjan Loboda*, ki je v svojem odličnem in krepkem govoru med drugim dejal, da se v teh dneh vsa Slovenija v svetu spominja junaških domobrancev, četnikov, legionarjev in vaških stražarjev, ki so v gigantskem boju med dobrim in zlim pred 30 leti s svojo mučeniško smrtjo izvojevali največjo zmago nad nemoralnim in v svojem bistvu pokvarjenim marksističnem sistemu. Po 30 letih je njihova žrtev nam v svobodi najmočnejša opora in kažipot, hlapcem marksistične ideologije, trenutno na oblasti v Sloveniji, pa v najstrašnejšo preganjavico in moro. — Slovenija v svetu bo te dni bolj kot drugače duhovno povezana s trpečo, skrito Slovenijo v Kočevskem Rogu, Teharjih, Jelendolu. Da so se med našim narodom našli ljudje zmožni tolikih in tako strahovitih zločinov, je kriva marksistična ideologija. Zato ne more biti nobenega sodelovanja, nobenega iskanja stičnih točk, nobenega dialoga z ljudmi, ki pripadajo tej ideologiji, ki je utelešena v komunistični partiji. — Ob 30-letnici veličastne žrtve naših domobrancev svobodni Slovenci jasno vidimo pred seboj bodočnost svojega naroda, za katerega se tako mi v zdomstvu kot mnogi doma trdo borimo že 30 let. V tej borbi smo pripravljeni vztrajati če treba še nadaljnjih 30 let in več, dokler ne preneha oblast laži nad Slovenijo.

Tem globokim mislim g. Lobode je sledila izvirna in dobro pripravljena odrska prireditev „Naša čast je šla čez smrt,“ ki je zapustila pri vseh gledalcih globok vtis.

Dne 14. junija je bil v glavni dvorani Slovenske hiše spominski koncert Buenosaireskega slovenskega okteta pod geslom „Mrtvi so naša čast in ponos.“ Nastop pod vodstvom g. *Janeza Mežnarja* je odlično uspel.

Dne 15. junija pa se je vršil tretji del spominskih svečanosti. Pred spomenik generala San Martina, osvoboditelja Argentine, je slovenska skupnost v Buenos Airesu položila venec. Pri spomeniku se je zbrala velika množica rojakov, zastopnikov Narodnega odbora in vseh slovenskih organizacij in domov ter zelo lepo število narodnih noš. Po položitvi venca je imel pred spomenikom spominski govor predsednik Narodnega odbora za Slovenijo g. *Miloš Stare*. Omenil je komunistične proslave v Ljubljani, kjer proslavljajo zmago „revolucije“ in so zato odkrili spomenik „zmagi revolucije“ na „trgu revolucije.“ Torej se niso borili za narodno osvoboditev, ampak za revolucijo. Nehote so komunisti ob svojih proslavah dali priznanje slovenskim domobrancem. Nazivali so jih „zagrizene protirevolucionarjev.“ In to so tudi zares bili. Bili so protirevolucionarji v komunistični revoluciji, to se pravi borci za svobodo, borci proti komunistični diktaturi in borci za človeške pravice. Da, to so bili naši vaški stražarji, četniki, legionarji in naši nepozabni domobranci. Strma je pot do cilja. Nekateri omagujejo in stopajo iz vrste. Toda večina junaško vztraja. Pri mladem rodu pa vidimo živo zavest, da so bili njihovi očetje junaki, borci za svobodo.

S tem je bil zaključen tudi tretji del spominske proslave v Buenos Airesu.

Mendoza

Tudi slovenska skupnost v Mendози je izredno lepo počastila spomin žrtev vojne in revolucije. Spominska svečanost je bila dne 13. julija t. l. Popoldne je bila v kapeli pri ss. mercedarkah spominska sv. maša, ki jo je daroval *dr. Branko Rozman* ob somaševanju z g. *J. Hornom*. Dr. Rozman je bil v tem času na obisku v Argentini, pa je z veseljem ustregel prošnji mendoških Slovencev, da se udeleži njihove spominske proslave. Med mašo je imel pomembno, globoko pridigo o poglavitni zapovedi krščanstva: o ljubezni do Boga in do bližnjega.

Po maši pa je bil drugi del proslave v dvorani Slovenskega doma. Vršilo se je pod okriljem Društva Slovencev v Mendozi in ob sodelovanju Slovenske kulturne akcije. Za uvod je spregovoril društveni predsednik g. *Stane Grebenc*. Spominsko besedo in pozdrav gostu je izrekel tudi dušni pastir g. Horn.

Dr. Rozman je nato v zanimivem govoru podal nazorno sliko vseh glavnih okoliščin in dogodkov pred 30 leti, da je tako poslušalcem približal čas, v katerem se je dogajala drama „Človek, ki je ubil Boga“, ki jo je pred leti sam napisal in so jo igrali v Buenos Airesu, sedaj pa ponovili v Mendozi. Kot gosta sta igrala g. Niko Jeločnik in Frido Beznik iz Buenos Airesa. Ostale vloge so igrali domači igralci: gdč. Anica Grintal in Janez Štirn. Igro je na oder postavil in režiral g. *Rudi Hirschegger*. Lepo uspela predstava je močno vplivala in pritegnila k sodoživljanju vse navzoče.

Poleg omenjenih spominskih prireditvev so bile še mnoge druge v vseh slovenskih naselbinah. V Buenos Airesu so imeli spominske svečanosti vsi slovenski domovi in razne organizacije. Tudi v Evropi so bile maše zadušnice za pobite domobrance in ponekod tudi spominske prireditve (v Londonu, Parizu in Muenchnu). Tudi v Torontu je bila spominska proslava, o kateri bomo poročali, ko bomo prejeli podrobnejše poročilo.

Slovenski emigranti so ob 30-letnici vetrinjske tragedije pokazali, da niso pozabili svojih pobitih bratov in da še vedno prisegajo na tiste ideale, zaradi katerih so naši junaki šli v boj in v smrt.

V SPOMIN

† JAKOB PAVLOVČIČ

Dne 27. julija 1975 je umrl v San Martinu pri Buenos Airesu starosta slovenskih emigrantov gospod Jakob Pavlovčič. Rojen je bil leta 1888 v Borovnici in je po raznih zapletitvah postal prvi slovenski poklicni fotograf, znan po skoraj vsej slovenski domovini. Posvečal pa se ni samo svojemu poklicnemu delu, ampak tudi javnemu — prosvetnemu in gospodarskemu in političnemu.

Kar moramo posebej poudariti, je to, da je bil rajni gospod Pavlovčič odločen in brezkompromisen protikomunist in je v tem duhu vzgojil tudi svojo družino. Med komunistično revolucijo se ga je prijelo ime „domobranski fotograf“, ker je fotografiral vse domobranske prireditve. Prefotografiral je tudi razne važne dokumente, ki so bili nato poslani v inozemstvo. Ob koncu vojne se je z družino podal na begunsko pot, ki ga je pripeljala v Argentino, kjer se je bavil s fotografsko obrtjo do svoje smrti, istočasno pa se je vedno živo zanimal za vsa slovenska vprašanja, podpiral slovenske organizacije in slovenski tisk in bil slovenski skupnosti v Argentini zgled globoko vernega, narodno zavednega in silno delavnega moža.

Vsemogočni naj mu nakloni večni mir in pokoj!

Moderna komunistična država ni realizacija socialistične ideje, ampak je diktatura manjšine, ki se poslužuje marksizma kot orodja.

Solženicin

SPOMINSKO SLAVJE ZA POK. GENERALOM RUPNIKOM

V nedeljo, 7. septembra se je lepo število slovenskih protikomunističnih borcev — članov Tabora in Vestnika — in tudi ostalih rojakov udeležilo v cerkvi Marije Pomočnice maše zadušnice za generalom *Leonom Rupnikom* in policijskim ravnateljem *dr. Lovrom Hacinom*. To skupno spominsko slavlje pripravita vsako leto ena izmed borčevskih organizacij; letos je ta naloga doletela Vestnikovce.

Sv. mašo zadušnico je daroval namestnik delegata slov. dušnih pastirjev dr. Alojzij Starc. Berila so brali in nesli na oltar darove člani Tabora in Vestnika.

Po sv. maši so se vsi rojaki zbrali pred spomenikom junakov, kamor sta starešini Tabora in Vestnika — *Ivan Korošec* in *Valentin Urbančič* — položila šopek rdečih nageljnov. Zatem je dr. Starc zmolil molitve za rajna: generala Rupnika in dr. Hacinu. V besedi se je nato *Pavle Rant* spomnil osebnosti rajnega generala Rupnika.

S pesmijo „Oče, mati“, ki so jo zapeli vsi navzoči je bila zaključena pijetna proslava.

Po uradnem delu spominskega slavlja so se v intimnem razgovoru zbrali v salonu Slovenske hiše ga. Zinka Rupnikova, gdč. Francka Petelin, Benedičič Miha z gospo, Bidovec Franc, Bras Rudi, Brula Janez, Buda Stane, Dimnik Dušan, Dolenc Vencelj, Dolinar Lojze, Havelka Danilo, Jeločnik Avgust, Keršič Rudolf, Korošec Ivan z gospo, Lah Polde, Markež Jože, Matičič Tone, Osojnik Maks, Rant Pavle, Sedej Lojze, Smersu Rudolf, šturm France, Šušteršič Božo, Tičar Beno, Tomaževič Lovro, Urbančič Slavko.

PRIJATELJEM V SPOMIN

Bral sem v Vestniku življenje in delo gospoda kaplana Marijana Kremžarja, kot ga je opisal dr. Tine Debeljak. Poznal sem mladega gospoda kot duhovnika in človeka, ki je daroval življenje v ljubezni do bližnjega. Ni bil sam, ki se je žrtvoval; žrtvovali so se tudi njegovi učenci, ki jih je imel, ko je bil v naši fari sv. Janeza Krstnika v Trnovem. Kot človek s svetlimi in jasnimi besedami je koval, da je vzgojil ljudi, ki so bili pripravljene njegove besede in nauke izpolnjevati in dati tudi svoja življenja.

To so bili fantje, ki so v veliki večini pretrpeli italijanska koncentracijska taborišča. Noter so jih metali komunistični izdajalci, povezani z Italijani preko njim enako mislečim, samo zato, ker so slovensko čutili in branili svoj narod. Hoteli so jih uničiti, pa se jim to ni posrečilo. Dokazali so to, ko so se zbrali vsi za obrambo. Za dober vod jih je

bilo, več častnikov kot vojakov, večina se je znašla v prvi liniji. Oboji so bili večji v orožju in v službi dosledni. Zavedali so se svojega poslanstva in niso iskali osebnih koristi.

To, za slovensko narodno stvar že od mladih nog vzgojeno mladino, je kaplan Kremžar samo še bolj utrdil. To so dokazali, saj je večina dala življenje za naše ideale, ko so — pravzaprav smo — branili vse, kar je bilo dobro za naš narod. Težak je bil davek, ki smo ga Trnovčani plačali. Branili smo veliko vasi, ne v vlogi Kajna, ampak kot pravi domobranci. Na to smo danes ponosni.

Prijatelji domobranci ne bodo pozabljeni. Še posebej iz naše fare ne, saj smo faro Janeza Krstnika ustanovili tudi na tujem. Skušali bomo približati mladim faranom življenje in delo domobrancev in postavili jih bomo tako na mesto, kot ga zaslužijo kot junaki, ki so dali življenje za narodno stvar.

Vem, da so pri Očetu dobili venec zmage za zvestobo Njemu in narodu. Kot prijatelj bi jih rad obiskal na neznanih grobovih po Sloveniji. A verjetno je bolje, da se jih spominjam v molitvah, kot pa da bi šel Kajna prosit za vstop v rodno deželo. Veliko je takih, ki imajo prijatelje v skupnih grobovih, drugi morda brate in sestre, očeta, matere, pa so pozabili. Prijatelj, si pozabil, da smo skupaj nosili puško ti, jaz in oni, ki je v skupnem grobu? Moreš zanikati, da nismo vsi trije enako mislili pred 30-letji. Danes pa se ponižaj in greš prosit Kajna za dovoljenje za obisk rodne dežele in pozabiš onega v skupnem grobu, ki ti je bil vojni tovariš. Ti si lahko spremenil mnenje, ali oni v skupnem grobu ne, ker ima Kajnov pečat na tilniku.

France Šturm

Rupnikove znamke

Po objavi bankovcev, ki so bili izdani v Ljubljani v času generala Leona Rupnika, je dr. Stanko Kociper izrazil željo, da bi bilo lepo, ako bi objavili tudi celotno serijo Rupnikovih znamk (Vestnik, 7/8 — 1975 — stran 144). Kmalu se je oglasil imetnik teh znamk in uredništvu ne samo odstopil sliko znamk, ampak tudi poklonil kliše.

Danes ga objavljamo. Dr. Kocipru se najprej zahvaljujemo za idejo, dobrotniku — ki ne želi biti imenovan, izrekamo zahvalo še posebej, bralce in soborce pa prosimo, da svojim mladim razložijo posamezne znamke. Le tako bodo zaživele v spominih vseh in se tudi ohranile.

Nesmiselno se je vdajati veselju in zmagoslavju ob tem jubileju zmage nadnacizmom in fašizmom, če skuša kdo pri tem podaljšati v naše dni tisto najhujše, kar sta nacizem in fašizem pomenila: sovraštvo do drugače mislečih, nestrpnost, nasilje, grožnje, totalitar-
nost, politično vsiljevanje lastnih idej kot edino pravih, obreko-
vanje politično drugače presojujočih, prezir do svobode in do nazor-
skega pluralizma.

(„Novi list“ (24. aprila 1975))

DAROVALI SO

Za tiskovni sklad Vestnika:	Franc Jarc	50,00
v arg. pesih	Beno Tičar	50,00
Č. g. N. N.	N. N.	500,00
Anton Furlan	L. Osterc	50,00
N. N.	N. N.	40,00
Š. g. Boris Koman		20,00
ga. Majda Knap		60,00
	Skupaj:	750.—
	Vsem prisrčna hvala.	

VSEBINA: Govori msgr. Bonamin — Vuk Rupnik — mrtev — Komuni-
stična teorija in praksa (A. K.) — V Vetrinju si dozorel v človeka (Karel
Mauser) — Trideset let njihovega molka in glas naše pesmi (Zorko Simčič)
— Bili so boreci, bili so Kristusova fronta (Jože Likozar) — Papež — socia-
list? (Maks Loh) — Kaj so mislili prelati na II. vaticanskem koncilu? —
Kam meri vaticanska „vzhodna politika“? — Pravičnih duše so v dobri roki
(Janez šušteršič) — Mati, Domovina, Bog (L. Ceglar) — škofovim zavodom
za sedemdesetletnico (G. M.) — Ustanovni dogovor o NO za Slovenijo —
Ali je NO za samostojno slovensko državo? (Stane Buda) — Pripombe k
članku v Vestniku 7-8 (Zinka Rupnik) — Pri Gospej Sveti (M. O.) —
Manifest — Hočem si ustvariti slovensko družino (Joža Andrejakova) —
Svoj biser branimo (L. Ceglar) — Iz nič smo začeli (Božidar Bajuk) — Kje
nas čevlji žuli (Avgust Horvat) — Blagoslovitev Zavetišča Gregorija Rož-
mana — Spominske proslave ob 30-letnici vetrinjske tragedije — V spomin.
Jakob Pavlovčič — Spominsko slavje za generalom Rupnikom — Prijate-
ljem v spomin (Fr. Šturm) — Rupnikove znamke.

Correo Argentino Suc. 7	TARIFA REDUCIDA	Propiedad Intelectual
	Concesión No. 6830	No. 1.211.703 — 11-9-73
		Ramón Falcón 4158, Bs. As.